

ilke

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

TÜRKİYE'NİN
SOSYO-EKONOMİK
YAPISI

LENİN'İN PARTİ ÖĞRETİSİ
II. ENTERNASYONAL

TÜSTAV

cilt 5 / sayı 25-6
1976 ocak-şubat

İÇİNDEKİLER

Tavzih/İLKE	3
Günümüz Koşulları ve Leninin Parti Öğretisi / S.L. Titarenko ...	5
Türkiyenin sosyo-ekonomik yapısı / Ahmet Kaçmaz	26
Beynelmilel Komünizm Neyi İster? / Mehmet Güven	51
Faşist Güçlerin Sıkıyönetim Planı Niçin Suya Düştü / Refik Evren	56
Sovyet Ekonomistleri Para Bunalımını Tartışıyor	59
CHP ve «Sosyalist Enternasyonal» / Ömer Burçak	77
Proleterya Enternasyonalizmi II.	82

TÜSTAV

Sahibi ve Sorumlu Yazışleri Müdürü : Oya Baydar / Yazışma ve havale adresi : P.K. 71, İstanbul / Yönetim ve Dağıtım adresi : Cağaloğlu Başmusahip Sokak Tan Apt. 10/11 İSTANBUL / Abone şartları : Yıllık 100, altı aylık 50 lira. Dış ülkeler için iki katıdır / Dizgi - Baskı: İshak Basımevi / İlan: Tam sayfa 500 lira. Diğer ilânlar santimi 25 lira / Basıldığı tarih : 16 Şubat 1976.

D Ü Z E L T M E

59 sayfada yer alan tartışmanın başlığında dizgi yanlışı olmuştur.

Sözkonusu başlık,

«SOVYET EKONOMİSTLERİ KAPİTALİST ÜLKELERDEKİ PARA BUNALIMINI TARTIŞIYOR» şeklinde olacaktır.

A Ç I K L A M A

Bir süre önce bu sayıda yerlaceğini duyurduğumuz «Kıvılcımlı Eleştirisi II» adlı yazı, üzerinde yapılan çalışmalar tamamlanmadığı için gecikmiştir.

TUŞTAV

TAVZİH

İLKE'nin Aralık 1975 tarihli 24. sayısında «Bu Sayıdaki Yazılar Üzerine» başlıklı yazının son paragrafında, dergimizde parti ve örgütlenme konularıyla ilgili yazıların yer alacağı bildirildikten sonra, aynı sayıda yer alan A. Zamasudov'un «Demokratik Merkezizetçilik Nedir?» yazısı hakkında «söz konusu yazıda belirtilen ilkeler şüphesiz ki, işçi sınıfının öncü örgütü anlamındaki parti'nin ilkeleridir. Bu anlamda Türkiye'deki sosyalist partiler açısından tam bir geçerliliği olmadığı ileri sürülebilir. Ancak yine de bilgilenme açısından ve çok tartışılan bir konuda gözden kaçırılan yönlerin ortaya çıkması açısından, yazının yayınlanmasını yararlı görüyoruz,» denilmektedir.

Sözü edilen çeviri yazı dikkatle okunduğunda, bu sonucun bilim dışı olduğu ve gerçeği aksettirmediği açıkça görülebilir. Bu yazıdan alınan aşağıdaki bölüm, bu yargımıza tanıktır:

«Parti disiplininin gerçek ifadesi ve eylemini birlik içindeki örgütlü bir bütün olarak gerçekleştiren partinin birliği için en önemli koşul, azınlığın çoğunluğa uymasıdır.

Lenin'in kurduğu ve sürekli muhafaza ettiği Partinin birliği, işçi sınıfının biliminin ve proletarya enternasyonalizminin ilkelerine bağlılığa dayanmaktadır. Bu, işçi sınıfının kolektif ruhunu, devrimci becerisini, tarihi misyonunu yansıtır ve ona örgütlenmenin ve eylem birliğinin muazzam gücünü sağlar. Azınlığın çoğunluğa uyması herhangi bir buluş olmayıp, tersine partinin normal bir şekilde çalışması için pratik bir zorunluluktur. Bu, partiye sözden eyleme geçme, bütün görüşlerin gerçek değerini pratikte sınama imkanını verir. İşçi sınıfının ve partisinin başarılı mücadelesi için gerekli olan eylem birliğine varan başka

hiçbir yol yoktur. Lenin «İşçilerin birliği üzerine» adlı yazısında, «Bir sorunun görüşülmesi; çeşitli görüşlerin öne sürülmesi ve dinlenmesi, örgütlü marksistlerin **çoğunluğunun** görüşünün tesbiti, bu görüşün bir kararla ifade edilmesi, bu kararın aynen uygulanması, bunu dünyanın her yerinde, tüm akıllı insanlar **birlik** olarak tanımlarlar,» diyordu.» (İLKE, sayı 24, Sf. 25).

Görüldüğü gibi, Lenin demokratik merkezîyetçiliğin, öncü örgütte mi yoksa sosyalist partilerde mi geçerli olduğunu tartışacak yerde, «dünyanın her yerinde akıllı insanların» üzerinde anlaştıkları bir metod olduğunu vurguluyor, Gerçekten demokratik merkezîyetçilik ilkesinin en özüne uygun bir biçimde uygulanma alanı işçi sınıfı partileri olmasının yanında, bu metodun başarıyla uygulandığı pek çok örgütlenme şekilleri vardır: İşçi sınıfının ekonomik örgütleri, cephe örgütlenmeleri, bir kısım demokratik örgütler v.b.

Kaldı ki, İLKE'deki sözü edilen yazıda, Türkiye'deki sosyalist partiler demokratik merkezîyetçilikten muaf tutulmaktadır. Oysa tutum, İLKE'nin çıkışından bu yana devamlı savunduğu, işçi sınıfının siyasî örgütlenmesinde göstermiş olduğu titizliğe taban tabana zıt düşmektedir. İşçi sınıfımızın siyasî otoritesinin oluşturulması gibi çok ciddi bir görevin omuzlarımıza yüklenmiş olduğu günümüzde, demokratik merkezîyetçiliğin ilkelerini savunmak, bunları hayata geçirmek ve kadroların bu doğrultuda yetişmelerini sağlamak, asla ihmal etmemesi gereken hayati nokatlardır.

Şartların yolaçtığı yetersiz denetim ve kollektif çalışmanın eksikliğinin yolaçtığı bu yazı dolayısıyla özeleştirimizi yapmayı bir görev biliriz.

TÜSTAV

GÜNÜMÜZ KOŞULLARI VE LENİN'İN PARTİ ÖĞRETİSİ

S. L. Titarenko

Yarım yüzyıldan daha fazla zamandan beri Sovyet toplumu Komünist Parti'nin önderliği ve rehberliğiyle gelişmektedir. SBKP'nin yapageldiği çalışmanın etkisi Sovyet toplumunun çok ötelere uzanır. Büyük Ekim Sosyalist Devriminden beri dünya tarihindeki aşağı yukarı her önemli olay, şu yada bu şekilde SBKP'nin toplumun devrimci şekilde yeniden inşasını yönetmedeki geniş çaplı ve amaçlı çalışmalarıyla etkilenmiştir.

Öyleyse, Parti sorunu, Marksist - Leninist bilimin en önemli sorunlarından biri olmuştur ve hâlâ da öyledir. Partinin dünya devrimci sürecindeki yeri ve rolünün derinlemesine anlaşılmasının, teorik, pratik ve siyasi açıdan son derece büyük önemi vardır.

I

Marks, Engels ve daha sonra da Lenin tarafından izlenen nihai amaç, işçi sınıfının misyonunu anlaması ve kurtuluşu için örgütlü bir mücadeleyi yönetmesini öğrenmesiydi. Bu amaca ulaşmak için, proleteryanın mutlaka kendi devrimci Partisi olması gerekmektedir. Engels şöyle yazmıştır: «Taktiğimize göre, bütün çağdaş ülkeler ve zamanlar için tamamen kurulmuş olan şey: işçileri, bütün burjuva partilerine karşı kendi bağımsız partilerini kurma noktasına getirmek...» (1).

(1) Marks ve Engels, *Seçme Mektuplar*, Moskova 1965, s. 446.

Böyle bir Parti'nin gücü, proleter hareketinin koşullarını, yönünü ve genel sonuçlarını kavrayışında yatar. Parti, meslek ya da milliyet gözetmeksizin işçilerin hayatı çıkarlarını dile getirmek ve savunmak ve mücadelelerini siyasi iktidarı elde etme ve komünist toplumu kurma yolunda yönetmekle görevlidir.

Bu görevler Parti'nin siyasi strateji ve taktiklerinin altında yatan ilkeleri tespit eder. Acil amaçlara erişmek için çalışırken, Parti, işçi sınıfı hareketinin geleceğini de emniyet altına alır. Parti'nin, sömürü sistemine karşı olan her devrimci hareketi desteklediğini Marks ve Engels daima vurgulamışlardır. O'nun amacı, işçi sınıfını birleştirmek, işçi sınıfı enternasyonalizminin ruhuyla eğitmek, sekreterlikten, milliyetçi, anarşist ve diğer küçük burjuva eğilim ve akımlarından temizlemektir.

Bu amaç Marks ve Engels tarafından Komünistler Birliği ve sonra da Birinci Enternasyonal'de güdülmüştü. Çeşitli Batı Avrupa ülkelerinde bağımsız işçi sınıfı Partileri ortaya çıkmaya başladığında, bilimsel komünizmin kurucuları oportünizmin bütün tezahürlerinin tehlikesini önlemeye özel dikkat gösterdiler. Burjuvazi bu tezahürleri işçilerin devrimci enerjilerini felce uğratmak, sınıf mücadelesi fikrini kafalarından söküp atmak ve onları «ılımlı» reformlara yöneltmek için araç olarak kullanmaya yeltendi (hâlâ da yeltendiği gibi).

Marksizm işçi sınıfı hareketini ne ölçüde etkilemeye başladıysa, düşmanları da, o kadar yetenekli, hilekâr ve güvenilmez oldular. Lenin'in işaret ettiği gibi, yenilen Marksizm öncesi sosyalizm, mücadeleye kendi bağımsız toprağında değil, revizyonizm adı altında Marksizmin genel toprağında devam etti. Objektif durum onun yaygınlaşmasına yardımcı oldu. Paris Komününden sonra Avrupa'ya çöken durgunluk ve işçi sınıfı partilerine kanunlar çerçevesinde çalışma, parlâmentolarda temsil hakkı kazanma ve burjuvaziden işçiler için bazı tâvizler koparma izni veren burjuva - demokratik özgürlüklerin varlığı kapitalist toplumun sosyalist toplum haline sadece seçim yoluyla, sosyal bir devrim olmadan dönüştürülebileceği hayalini yarattı. Bir kurt gibi İşçi Partilerine sokulan ve hiçbir ideolojik ve örgütsel direnişle karşılaşmayan revizyonizm, yavaş yavaş bu Partileri yedi ve uzun vadede dejenere olmalarına yol açtı.

Bu devir, Batıda burjuva devrimlerinin bittiği ve sosyalist devrimler için koşulların olgunlaşmadığı bir devirdi. İşte bu sıralarda, uluslararası devrimci hareketin merkezi, Batı Avrupa'dan burjuva - demokratik devrimin içten içe kaynakıldığı Rusya'ya kaydı. Bu devrim sınıfsal güçlerin yeni bir saflaşması ile gerçekleşecekti. Batı Avrupa ülkelerinde devrimler burjuvazinin radikal kesiminin öncülüğünde yürütülürdü, ama Rusya'da demokratik devrimin sürükleyici gücü ve lideri işçi sınıfı idi. Tarihin diyalektiği öyleydi ki, yeni koşullar altında burjuva devrimi, artık burjuvazinin önderliğinde zafere erişemezdi. Zaferi ancak, topraktan yoksun ve acımasızca ezilen köylülük ile itifak kuran işçi sınıfı sağlayabilirdi. Sınıfsal güçlerin bu bileşimi burjuva - demokratik devrimine bir çok Sosyal-Demokratın anlayamadığı belirgin özellikler verdi.

Lenin, yeni çağın özünü derinlemesine görmüştü; bu da proleterya Partisinin biçim ve içeriğini ortaya çıkarttı. Rusya proleteryası çarlık ve kapitalizme karşı mücadele edecek bir Parti'ye ihtiyaç duyuyordu; bu Parti tüm ülkeyi kucaklayacak kadar büyük, katı ve ayrıntılı bir iş bölümünü etkileyebilecek kadar geniş ve çok yönlü, bütün koşullar altında ve bütün ihtimallere karşı kendi çalışmasını hiç aksatmadan yürütebilecek kadar iyi düzenlenmiş, bir yandan çok üstün bir düşman karşısında açık bir savaştan kaçınacak kadar, ama öte yandan onun beceriksizliğinden istifade edip, en az beklediği zaman ve yerde hücumla geçecek kadar esnek olmalıydı (2).

(2) V. I. Lenin, Toplu Eserler, cilt 5, s. 23.

Marxizmin proleterya Partisi hakkındaki temel düşünceleri üzerinde yürüten ve bu düşünceleri genişleten ve zenginleştiren Lenin yeni tip bir Parti üzerine bütünleyici ve uyumlu öğretisini yarattı.

Parti, işçi sınıfının siyasi açıdan bilinçli, ileri bir teorik düzey ile sosyal gelişme ve sınıf mücadelesi kanunları bilgisıyla silâhlanmış temsilcisidir. Kitlelerin mücadelesine öncülük etme ve eylemlerini ortak amaca varılması için yöneltme yeteneğine sahip tek Parti tipidir.

İşçi sınıfının sosyalist çıkarlarının en tutarlı savunucusu olarak Parti, işçi sınıfı hareketinin en ölümcül düşmanı olan oportünizme ve işçi sınıfı hareketini anarşizme, devrimci romantizmin meyvesiz taşkınlıklarına ve siyasi maceralara doğru iten her türlü küçük burjuva devrimciliğine karşı, tâviz vermeden ve kararlı bir mücadele yürütür.

Parti işçi sınıfının örgütlü temsilcisidir. Gücünü sadece bir ideolojik görüşler topluluğundan değil, aynı zamanda Parti üyelerinin bilincinden, devrimci bağlılıklarından, kitlelerle ilişki kurma, onlara yaklaşma ve belli bir dereceye kadar onlara karışma yeteneklerinden ve doğru siyasi liderlikle sağlanan örgütsel birlik ve demir disiplinden alır.

Parti, proleteryanın bütün kitle örgütlerini ideolojik olarak etkilemek ve onlara öncülük etmekle görevli sınıf örgütlenmesinin en yüksek biçimidir. Kollektif liderlik üzerine kurulan parti içi demokrasi, Parti'deki canlılığın kaynağıdır.

Özünde ve çalışmalarını niteleyen ilkelerde, işçi sınıfı enternasyonalizminin partisidir, ırkçı ve ulusal eşitsizliğin hiçbir biçimine müsamaha etmez. Eski ulusal sömürü ve kavga dünyasına karşılık yeni bir dünya, bütün ulusların çalışkan halkları arasında bir birlik dünyası ortaya koyar.

Lenin'in Parti öğretisinin büyük canlılığı başlıca, Lenin tarafından yaratılan ve teşvik edilen Bolşevik Partisinin çalışmalarıyla doğrulanmıştır. Öğretisi işçi sınıfına, çarlığa ve kapitalizme karşı mücadelede kesin bir program vermiş ve Sosyalist Ekim Devriminin zaferini sağlamıştır. «1917 de Leninist Parti, tarihi girişim, sınıfsal güçler dengesi ve günün belirgin özelliklerinin doğru hesaplanışının büyük bir örneğini vermiştir» (3).

eline aldığı ilk ülkenin Rusya oluşu ne bir tesadüftür ve ne sadece uygun koşulların bir sonucudur. Aynı işçi sınıfının zaferi için uygun şartlar diğer ülkelerde de, örneğin 1918-1919 da Almanya'da da vardı. Ne var ki, Alman proleteryası bu şartları kullanamadı; çünkü kitlelere önderlik edecek ve onları zafere götürecektir kadar tecrübeli ve güçlü, gerçekten devrimci bir proleterya partisine sahip değildi.

SBKP'nin büyük tarihi başarısı sadece işçi sınıfına iktidarı ele geçirmede öncülük etmesi değil aynı zamanda bu zaferi hiçbir ülkenin deneyinden geçmediği kadar inanılmayacak derecede güç şartlar altında sağlamlaştırmasıdır. İç savaşın ve yabancı müdahalenin acı yıllarında genç Sovyet Cumhuriyetini, sıkı sıkı kenetlenmiş savaşçı bir kamp haline getirmiştir. Parti, eş görülmeyen bir iktisadi kargaşanın üstesinden gelmeyi, milli ekonominin yeniden inşasını ve sonra da çok büyük sosyalist değişimlerin yerine getirilmesini sağlayan örgütleyici ve birleştirici güç olmuştur. Parti'nin ve onun çizdiği planların rehberlik ettiği Sovyet halkı, güçlü bir endüstri inşa etmiş, büyük çapta sosyalist bir tarım yaratmış, yüksek bir kültürel seviyeye erişmiş ve sosyalizmi, hayalden gerçek çevirmişlerdir. SSCB tarihin en büyük savaşında nazi işgalcilerine karşı savaşta, kazançlarını korumuş, sosyalist devleti sağlamlaştırmış ve Emperyalist cephenin ilk olarak bozulduğu ve işçi sınıfının iktidarı kendi

(3) *Büyük Sosyalist Ekim Devriminin 50 inci yılı*, s. 7.

sınıfsız toplumun inşasına başlamıştır.

Aynı şekilde, diğer Marksist - Leninist Partiler de demokratik halk sistemini sağlamlaştırmada ve ardından İkinci Dünya Savaşında faşist saldırganların yenilgisinden sonra, kapitalist sistemden kopan bazı ülkelerin sosyalizme geçişlerini etkilemede büyük rol oynamışlardır.

Lenin'in Parti öğretisi, dünya sosyalist hareketinin güçlü gelişimi içindeecessüm etmiştir. 1969 daki Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Toplantısı tarafından benimsenen «Vladimir İliç Lenin'in Doğumunun Yüztüncü Yılı» söylevi şöyle der: «Çoğu ülkelerde devrimci hareket Leninizmin bayrağı altında yeni boyutlara ulaşmıştır. Sosyalist partiler kurulmuş ve bunlar güçlenmişlerdir ve uluslararası sosyalist hareket gerçekten de dünya çapında siyasi bir güç, günümüzün en etken siyasi gücü olmuştur» (4).

Burjuva ideologlarının ve politikacılarının İşçi Partilerine bu kadar şiddetle saldırışlarına, Leninist fikirleri yanlış yorumlamalarına ve ona Marks ile Engels'in proleterya Partisinin özü hakkındaki sözleriyle karşılık vermeye çalışmalarına şaşmamak gerek.

Parti, işçi sınıfının en güçlü siyasi silâhıdır. Lenin sosyalizmin zaferinin savaşıla çelikleşmiş, kitlelerin güvenini ve desteğini kazanmış, kitlelerin ruh haletini izleyebilen ve etkileyebilen bir Parti olmadan düşünülemeyeceğini yazarken son derece haklıydı. Yalnızca böyle bir Parti ile işçi sınıfı ve diğer bütün çalışanlar sosyal hayatın en yüce biçimlerine doğru ilerleyebilirler.

II

Lenin'in proleterya Partisi öğretisinde *birlik* sorunu özel bir yer işgal eder. Proleteryanın karşısında burjuvazinin güçlü, çok iyi örgütlenmiş devlet mekanizması vardır. Bu mekanizmaya karşı, ayrı ayrı, dağınık çabalarla yapılan girişimler yenilmeye mahkûmdur. Batıda, 19 uncu yüzyılın başlangıcında, proleterya eylemlerinden beri, uluslararası işçi sınıfı hareketinin bütün tecrübeleriyle doğrulanmıştır bu. Lenin, örgütlenmemiş proleteryanın bir hiç, sadece örgütlü ve birlikli olduğu zaman herşey olduğunu söylemiştir. İşçi sınıfının ve onun Partisinin birliğine böylesine hayati önem veren, işte budur. Bolşevikler güçlü bir Parti haline geldiler ve düşmanı yendiler, çünkü birlikliydiler. Küçük burjuvazinin nüfusun büyük bir kısmını oluşturduğu Rusya'da, varolan şartlarda, Bolşeviklerin birleşik, militan bir örgüt olarak hareket etmeleri özellikle önemliydi. Eğer oportünistleri, ayrılıkçıları, hizipçileri ve devrimci laklakçılık «kahramanlarını» saflarından atmasaydı, Bolşevik Partisi işçi sınıfını zafere götüremezdi. İkinci Enternasyonalin Sosyal - Demokrat partilerinin akibe-tine uğradı.

Geçmişin Menşevik teorisyenleri ve günümüzdeki SBKP tarihi tahrifçileri, Lenin'in «değişik görüşlü» kişilere karşı olan hoşgörüsüzlüğünün Bolşeviklerin oportünist ve ayrılıkçılara karşı mücadelelerinin arkasında yatan sebep olduğunu iddia etmekte birleşirler. Bunun işçi sınıfı hareketinin hayati çıkarları için mücadele olduğunu kabul edemezler; etmek de istemezler. Akıldan çıkarılmamalıdır ki, proleterya Partisinin birliği, kurtuluşu için verdiği savaşta işçi sınıfı birliğinin vazgeçilmez bir koşuludur.

Sovyetler Birliğinde proleterya diktatörlüğünün kurulmasından sonra bile küçük burjuvazinin nüfusu çok büyük bir kısmını teşkil ettiği hatırlanacaktır. Bu, küçük burjuva görüş ve geleneklerinin hâlâ toplumun her yerine sızarak işçi sınıfını tamamen çevrelediği ve daha istikrarsız, çelikleşmemiş işçi

(4) Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Toplantısı, Moskova 1969, s. 40.

guruplarına hastalık bulaştırdığı anlamına geliyordu. Böyle bir durumda, iktidar Partisindeki herhangi bir farklı görüş küçük burjuvazinin, kararsız tabakanın davranışı üzerinde hemen etki yapabilir ve düşmanlara, işçi sınıfının sosyalist kazançlarına katmerlenmiş bir enerjile saldırmak için bahane verebilirdi. 1920 de Lenin şöyle yazmıştı : «Merkezleşmiş büyük burjuvaziyi yenmek milyonlarca ve milyonlarca küçük mülk sahibini 'yenmek'ten bin kez daha kolaydır; ne var ki bunlar, alelade, günlük, görülmeyen, elle tutulamayan ve moral çökertici eylemleriyle, burjuvazinin tam ihtiyacı olan ve burjuvaziyi geri getirmeye yönelik sonuçları doğururlar. Proleterya Partisindeki demir disiplininin en hafif bir zayıflamasına yol açan her kimse, gerçekte proleterya karşı burjuvaziye hizmet etmektedir» (5).

Partinin birliğinin bu kadar büyük önemi oluşunun başka bir sebebi de daha ilk başından beri Sovyet sisteminin iki sınıf arasındaki ittifaka dayanmasıydı : işçi sınıfı ve köylülük. Bu ittifak aynı zamanda egemen olan Partinin birliğine dayanıyordu. Lenin'in dediği gibi, Sovyet sisteminde işçiler ve köylüler arasında bir ayrılık çıkması için hiçbir temel yoktu. Ancak, eğer Partide birlik olmasaydı ve Parti politikası işçilerin ve köylülerin temel çıkarlarına uygun olmasaydı, bir ayrılık doğabilirdi.

Yürelerinde işçi ve köylü ittifakının çıkarlarını gerçekten taşıyanlar kendilerini tamamen Partinin birliğine adanmışlardı. Meseleye, SSCB'nin düşman kapitalist devletlerce dört bir yandan kuşatılmış bir kale olduğu açısından bakılırsa, buna çok fazla ihtiyaç vardı. Böyle bir durumda, sosyalizmin kuruluşu ancak Partinin sıkı ve birleşik önderliği ile başarılabilirdi.

Lenin'in Partiyi baltalayan her çeşit hizipçiliğe karşı tahammülsüzlüğü herhangi bir ön yargı yüzünden değildi. Partide birlik olmayınca işçi sınıfı iktidarının düşeceğini bilmesinden ileri geliyordu. Onuncu Parti Kongresinin kabul ettiği ünlü «Partide Birlik Üzerine» önergesinde şöyle bir bölüm vardı : «Sınıf bilincine sahip bütün işçiler her çeşit hizipçiliğin zararlı olduğunu ve buna izin verilemeyeceğini açıkça kavramalıdır... hizipçilik pratikte kaçınılmaz olarak ekip çalışmasının zayıflamasına, Partinin içine bir kurt gibi sokulan düşmanların, çatlağı genişletmek ve karşı devrimci amaçlar için kullanmak yolunda yoğunlaşan, devamlı çabalarına yol açar.» (6). Bu önergede ayrıca, her Parti teşkilâtının Parti'nin yetersizlikleri, genel çizgisinin analizi, pratik tecrübe muhasebesi ve kararlarının uygulanmasının kontrolünün bütün partililerin görevi olmasını sağlaması da yer alıyordu. Lenin bir yandan Partide birlik isterken, daima Parti Program ve Tüzüğü çerçevesinde fikir özgürlüğü, geniş bir Parti- içi demokrasisi ve eleştiri, özeleştirisinin yeni bir toplumun kuruluşunda doğru önderliğin sağlanması için hayati olduğunu vurgulamıştır.

Sosyal hayatın sosyalistçe yeniden inşasını yönetirken SBKP devamlı olarak saflarının birliğini sağlamlaştırmada Leninist çizgiyi kökleştirdi. Anti-Leninist gurup ve eğilimlerin —«Sol komünistler», «İşçilerin Muhalefeti», Troçkistler, Sağ Oportünistler ve diğerleri— gün ışığına çıkması ve ideolojik olarak yenilgiye uğratılmaları, kapitalizmden sosyalizme geçiş devresinde sınıf mücadelesinin objektif koşulları yüzünden gerekliydi. Örneğin, 1928 - 1929 Sağ sapmasının sosyal koşullarını belirleyen Parti Merkez Komitesi ve Merkezi Kontrol Komisyonu Nisan 1929 da şunları söylüyordu : «Sağ sapma, köklerini işçi sınıfını çevreleyen küçük burjuva unsurlardan almaktadır. Partide Sağ sapma

(5) V. I. Lenin, *Toplu Eserler*, Cilt 31, s. 45.

(6) V. I. Lenin, *Toplu Eserler* Cilt 32, s. 241.

destegini, en dengesiz, küçük burjuva etkilerine ve dejenerasyon tehlikesine en fazla açık, partinin proleter olmayan kesiminden ve fabrikalarda uzun bir eğitimden geçmeyen ve kırlık bölgelerle şehir küçük burjuvazisi ile bağları olan en geri işçi kesimlerinden görmektedir» (7).

Bunun hatırlanması için başka bir sebep de günümüzdeki burjuva tahrifçilerinin Komünist Parti'deki mücadelenin sadece subjektif nedenlere, bireylerin ve gurupların iktidar için çabalamalarına dayandığını iddia etmeleridir. Örneğin, *Sovyetler Birliği Komünist Partisi* isimli bir kitapta Leonard Schapiro, Parti'nin anti Leninist hiziplere ve guruplara karşı mücadelesine ilişkin olayları bu aldatıcı kavramın ruhuyla yorumlar. Parti içinde ideolojik ve örgütsel bir mücadelede kaçınılmaz olan kişisel farklılıkların arkasında çok önemli bir şeyin olduğu hakkındaki tartışılmaz gerçek üzerinden ise sessizce geçer: Bu da SSCB de proleterya diktatörlüğünün ve sosyalist kuruluşun kaderidir. Bir Parti, özellikle iktidardaki bir Parti bir münazara kulübü değildir. Düşünce ve eylem birliği olmadan, oportünist sapma ve eğilimlere karşı kararlı bir mücadele yapılmadan, işçi sınıfının kazandığı zaferi korumak ve toplumun iktisadi ve sosyo-politik hayatının benzeri görülmedik şekilde temelden yeniden inşası mümkün değildir.

Kitlelerin onayladığı ve desteklediği doğru bir politikaya ve Partinin amaçlarının ve görevlerinin bütün sosyalistler tarafından açıkça anlaşılması esasına dayanan bir Parti birliği devrimci sürecin önemli bir itici gücüdür. Üyeleri arasında birlik olmayan bir Parti görevlerini yürütemez. İşte bu yüzden Komünist Parti, kongrelerinde, konferanslarında ve Merkez Komitesinin genel toplantılarında üyelerini, zorunlu olan birliği sağlamlaştırma ihtiyacı hakkında devamlı olarak uyarmıştır. Ondördüncü Parti Kongresi, Merkez Komitesi raporu üzerindeki bildirisinde şunları belirtmektedir: «Partinin önderlik rolü ancak Parti saflarında tam bir irade birliği ve bütünlük, Parti'de Bolşevik proleterya disiplininin korunması ve sağlamlaşması ile tamamen sağlama bağlanabilir» (8).

Onaltıncı ve daha sonraki Parti Kongreleri de dikkatlerini Parti birliğinin sağlamlaştırılması ve Parti disiplini ve bütünlüğünü zedeleyici bütün çabalarla savaşıma üzerinde yoğunlaştırdı. 1934 de Onyedinci Kongrede kabul edilen Parti Tüzüğünde Parti gücünün dayanışmaya, irade ve eylem birliğine dayandığı düşüncesinin altı çizildi.

On dokuzuncu Kongrede kabul edilen SBKP Tüzüğüne, Parti gücünün ön şartı olarak her Parti üyesinin Parti'nin birliğini korumak görevini üstleneceğini bildiren bir madde kondu. Son olarak, Yirmikinci Kongre tarafından kabul edilen ve Yirmüçüncü Kongrece küçük değişiklikler yapılan yürürlükteki Tüzük'te, Parti saflarının ideolojik ve örgütsel birliği ve bütünlüğünün ve bütün Partililerin yüksek siyasi bilinç ve 'disipline' sahip olmalarının SBKP'nin ihlâl edilemez kanunlarından biri olduğu saptanarak yer almıştır. «Bütün hizipçi ve gurupçu faaliyetler Marksist-Leninist Parti ilkelerine ve parti üyeliğine aykırıdır. Parti, SBKP program ve tüzüğünü ihlâl edenler ve davranışlarıyla yüce sosyalist adını tehlikeye sokanlardan kendini sorumlu tutmaz» (9).

Şu halde Parti'nin çıkış noktası, gelişiminin bütün aşamalarında, Parti saflarında birliğin, başarılı gelişme için en önemli koşullardan biri olduğudur.

Bu çerçevede, tek partili yada çok partili sistem sorunu üzerinde durulmaya değer. Bu sorun Komünist ve İşçi Partileri tarafından incelenmiş ve üye-

(7) *SBKP Kararları*, Kısım II Rusça basım., s. 554.

(8) *SBKP Kararları...*, II kısım Rusça baskı, s. 201.

(9) *Komünizme Giden Yol*, s. 598.

rinde tartışılmıştır. Sosyalizmi kurmakta olan bütün ülkeler için tek parti sistemi zorunlu mudur? Tecrübe ve teorik çalışmalar zorunlu olmadığını göstermektedir. Herşey zaman ve mekâna ve güçlerin gerçek dizilişine bağlıdır. Eğer emekçi halkın çıkarlarını temsil eden çeşitli partiler işbirliğine kararlılarsa ve eğer sosyalizmden başka bir yolun olmadığını kabul ederlerse, sosyalizm çok partili bir sistemde de zafere ulaşabilir.

Sovyetler Birliğinde tek partili sistem belirli tarihi koşullardan ötürü ortaya çıkmıştır. Ekim devriminden sonra, Bolşevikler Menşevikleri, Sosyalist-Devrimcileri ve kendilerine sosyalist adı veren diğer partileri, Sovyet iktidarını tek kanuni ve gerçek halk iktidarı olarak kabul etmeye ve yeni sistemi kurma çalışmalarına katılmaya çağıldılar. Bu partiler bu teklifi derhal reddettiler ve karşı devimci beyaz muhafızların kampına katılarak savaşı açıkça başlattılar. Doğal olarak o kampın kaderini paylaştılar.

Tarihi durum öyleydi ki, Sovyet Rusya'nın, varolma hakkını tanımayı ke-sinkes reddeden kapitalist ülkeler tarafından çevrelenmiş olması karşısında ve ülkedeki alaşağı edilmiş sömürücü sınıfların eşi görülmedik direnişi karşısında, SSCB'ye çok partili sisteme geri dönüş kapitalizmin yeniden kurulması için önemli bir olanak yaratabilirdi. 1926 Temmuzundaki toplantılarında Merkez Komitesi ve Merkezi Kontrol Komisyonu şuna işaret ediyordu: «Bir kaç siyasi partinin varlığı ve dolayısıyla aralarındaki bir iktidar mücadelesi, bunca yüksek bir fiyata elde edilen ve gittikçe güçlenen proleterya ve köylülük arasındaki bağlantının doğrudan doğruya kopmasından başka bir anlama gelemezdi. Proleterya diktatörlüğünün temellerinin tamamen çözümlenmesi ve doğrudan doğruya çürümesi anlamına gelirdi» (10).

SSCB'de sömürücü sınıflar temizlendikten ve Sovyet toplumunun sosyo-politik ve ideolojik birliği gerçekleştikten sonra, çok partili sistem sun'i olarak yaratılamazdı. Sovyet toplumunda, sosyalist olmayan bir başka partinin ortaya çıkması bu partinin kendine has özel bir mücadele programı getirmesi anlamına gelirdi. Ama bu nasıl bir program olabilirdi? Sovyet halkı oybirliğiyle Komünist Parti'nin, SSCB'de sosyalizmi kurma çizgisini desteklemektedir. Sosyalizmden kalkan tek yol komünizme gider. Başka herhangi bir yol eski uygulamalara götürür.

SSCB'deki tek partili sistemi, burjuva eleştirmenleri genellikle bu sistemin sosyal hayattaki demokratik biçimlerin gelişmesi için yer bırakmadığını ileri sürerler. Eğer Parti diğer kamu örgütlerine yasak koymuş olsaydı bu iddianın bir temeli olurdu. Oysa herkes bilir ki, SBKP hem devlet hem kamu örgütlerinin maksimum dercede faaliyet göstermeleri ve devamlı olarak, daha geniş çapta demokratikleşmeleriyle ilgilenmektedir. Sosyalist demokrasi, burjuva demokrasisine hükmeden kanunlardan temelden ayrılan kendi kanunlarıyla gelişir. Bir zamanlar Sovyet iktidarının en faal düşmanlarından biri olan Menşevik lideri Theodore Dan bile bunu en sonunda anlayabilmişti. 1947 de, ölümünden kısa bir süre önce ABD'de yayınlanan *Bolşevizmin Kökenleri* isimli kitabında şöyle yazmıştı: «Ama birbirine düşman sınıfların olmadığı bir toplumda, kapitalizmin gelişme ve faaliyet göstermesi süresince biçimlenen tip-teki siyasi partiler için pek de yer olmayacaktır. Bu Sovyet toplumu için de geçerlidir» (11). Bundan, sosyalist bir toplumda demokrasinin gelişmesinin mutlaka bir çok partili sistemle bağdaşması gerekmediği sonucuna ulaşır.

Sovyet sosyalist toplumunda çok partili bir sistem yada Komünist Parti'de bir ayırım için sosyal bir zemin yoktur. Ama bu hiçbir şekilde artık Parti'nin

(10) *SBKP Kararları...*, II kısım, Rusça baskı, s. 272.

(11) Theodore Dan, *Bolşevizmin Kökenleri*, Londra, 1964, s. 439.

birliğini sağlamlaştırmaya ihtiyaç kalmadığı anlamına gelmez. Sovyet toplumunun bir bütün olması uzlaşmaz sınıflara ayrılmadığı ve tüm sosyal gurupların bir temel çıkarlar topluluğu içinde birleştiğini belirler. Ancak, düşmanca olmayan, üstesinden gelinmesi için biraz çaba gerektiren çelişkiler mevcuttur. Sosyalist toplumdaki çelişkiler, gelişimindeki somut tarihi koşullardan kaynaklanır. Komünizmin ilk, en aşağı aşaması olan sosyalizm, henüz kapitalizmin «etkilerinden» kurtulmamıştır. Emekçi halkın olağanüstü bir çoğunluğu, yeni hayatın kurulması için çalışmaktadır. Ama, hâlâ eski görüşlerin, alışkanlıkların ve özel mülk sahiplerinin ideoloji kalıntılarının pençesinden kurtulamamış geri insanlar vardır. Bu kalıntılar dış ülkelerdeki burjuva ideologlar tarafından yaşatılmakta ve yaygınlaştırılmaktadırlar. Kendilerini sadece partili olmayanlar arasında değil, sosyalistlerin bir kesimi içinde de hissettirmektedirler. Yabancı ideolojinin, olgunlaşmamış, yetersiz eğitimden geçmiş parti üyelerini etkileme ihtimali bir kenara atılmamalıdır.

Bir bütün olarak toplumun ve özellikle partinin gelişimi karmaşık ve çelişkili bir süreçtir. Eski ve yeni, tutucu ve ilerici daima savaşmaktadır. Bu savaşın değişen koşulları Partiyi yeni görevlerle karşı karşıya bırakmakta ve kitleler arasındaki örgütsel ve siyasi çalışmada yeni biçimler, metodlar ve acil sorunların çözümüne yeni bir yaklaşım gerektirmektedir. İster istemez, eskiden yararlı olan ama yeni gereksinmelere artık uymayan biçimlere alışkın olan tutucular ve doğmacılar, ilerleme için ayakbağı haline gelirler. Bu, hayatın kendisinin bir çelişkisidir ve göze alınmalıdır.

Eleştiri ve özeleştiri, Parti üyelerine yüksek bir sorumluluk duygusu aşılamak, verimliliği sağlamak ve Parti saflarını ilkel bir durumda birleştirmek için güçlü araçlardır. Lenin'in, ancak kendi hatalarını, yetersizliklerini eleştirmekten korkmayan bir Partinin başarı şansı olduğu ve devrimci niteliklerini yitirmek tehlikesiyle karşı karşıya bulunmadığı hakkındaki ünlü sözlerini hatırlayalım. Sağlıksız heliktileri saklayan, yetersizliklerini örten yada kapatan ve hatalarını erdemmiş gibi gösteren bir Parti halk arasındaki saygınlığını kaybetmeye mahkûmdur. İşçi sınıfının militan öncüsü olduğunu iddia eden bir Parti için Marksizm - Leninizme sözde sadakat yetmez. Sözlerini eylemle birleştirmeli, hatalarını açıkça kabul etmeli ve bu hataları tanıyıp düzelterek üyelerini eğitmelidir. Leninizmin gereği budur.

III

Demokratik merkeziliyetçilik Parti birliğinin örgütsel temeli ve uyumlu, kolektif eylemdir. Demokratik merkeziliyetçiliğin özü, bir yanda yukarıdan aşağıya Parti'nin bütün yönetici organlarının seçimle meydana gelmesi ve belirli sürelerde kendi örgütlerine ve üst organlara hesap vermesinde; diğer yanda da katı bir parti disiplini uygulanması, azınlığın çoğunluğa zorunlu olarak uyması ve üst organların kararlarını alt organların kesinlikle yerine getirmesinde yatar. Demokratik merkeziliyetçiliğin ilkeleri Lenin tarafından *Iskra* gazetesinde ve Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi İkinci Kongresinde Parti Tüzüğü tartışılırken şekillendirilmiştir. Daha sonra Lenin, *Bir Adım İleri, İki Adım Geri*'de ve Bolşevizmin örgütsel temellerini belirten diğer eserlerinde bu ilkeleri genişletmiş ve belirlemiştir. Lenin, ancak kesin örgütsel kurallar, Parti'nin ideolojik birliğini çözen unsurlardan korursa, Parti'nin örgütleyici ve öncü rolünü başarıyla doldurabileceği ilkesiyle hareket etmiştir.

Leninist örgütsel ilkeler ve özellikle demokratik merkeziliyetçilik, Menşeviklerin ve Karl Kautsky başta olmak üzere İkinci Enternasyonal liderlerinin şiddetli saldırılarına uğradı. Onlar merkezi, disiplinli bir partiye ihtiyaç olmadı-

gını iddia ettiler ve hatta partiyi gevşek, verimsiz bir örgüt haline getirecek geniş bir otonomi salık verdiler. Merkezîyetçiliğin Partiyi bürokratikleştireceğini, çeşitli teşkilâtların karar alma gücüne köstek vuracağını v.s. ileri sürdüler.

Ama Lenin merkezîyetçiliği, geniş parti - içi demokrasi ile birleştirdi. Parti, yeraltı devrimciliğinin katı koşullarında görev yaparken bile, bütün işlere tüm üyeler tarafından kollektif olarak karar verilmesini ve yüksek parti organlarının alt örgütlere bilgi vermek için her fırsatı kullanmalarını istedi. Parti kongre ve konferanslarının düzenli toplanması ve buralarda alınan kararların geniş kollektif tartışma sonucu olması gerektiği üzerinde ısrar etti. Lenin'in katıldığı bütün Parti forumlarında geniş demokrasi hüküm sürerdi. Herkes bir karar alınana kadar açıkça fikrini söyleyebilmek olanına sahipti. Ancak çoğunluk, bir karar aldıktan sonra, bu karar Parti kanunu kadar güçlü olur ve Parti bütün üyelere kararın kayıtsız şartsız yerine getirilmesini isterdi.

Demokratik merkezîyetçilik olmasaydı, Parti kaçınılmaz olarak birliğini yitirirdi. Bolşevikler devrim öncesi döneminin hemen hemen birçok acı tecrübelerinin üstesinden geldiler, çünkü mücadelenin bütün aşamalarında ideolojik ve örgütsel olarak birleşmiştiler.

Dikkat edilmelidir ki, Marksizm - Leninizmin burjuva ve reformcu eleştirmenleri, Parti örgütsel yapısının temel ilkesi olan demokratik merkezîyetçiliğe karşı özellikle saldırgan olurlar. Tabii, bu bir tesadüf değildir. Sağlam örgütsel temellere dayanmasalar komünist Partilerin çözüleceğinin açıkça farkındadırlar. Partileri zayıflatmak için Burjuva ve reformist teorisyenler demokratik merkezîyetçiliğe karşı güçlü kanıtlar bulmak isterler. Alfred G. Mayer demokratik merkezîyetçiliğin geçerli olmadığını ispat edebilmek çabasıyla geniş şekilde uğraştığı *Leninizm* isimli bir kitap yazmıştır. Ortaya sürdüğü delillerin özünde ilk olarak, Parti kararlarını oluşturmada fikir özgürlüğünün, «kesin disiplin» isteği (12), yani Partide birlik ile yanyana gelebileceği yer alır. Meyer'e göre, eleştiri özgürlüğünün yanında «kesin birlik» varolamaz, ayrıca bu, «özgür eleştiri artı eylem birliği» formülü... hür tartışmayı disiplinle kaynaştırma sorununun sözlü bir çözümünden başka bir şey değildir» (13). Bunun sebebinin ise «kararları yürütme fonksiyonu özellikle sosyalist harekette karar alma fonksiyonundan tamamen ayrılamaz.» düşüncesi olduğu ortaya çıkıverir (14).

Dahası var, Meyer, Demokratik merkezîyetçiliğin zayıf noktasının, Partinin amaçlarda birliktelik şartı olduğunun farkına varır. Bu arada, der ki, amaçlar devamlı değişir, bu da sadece programı yürütme metodunun değil, sorunun kendisinin devamlı tekrar gözden geçirilmesi anlamına gelir. Dolayısıyla eğer demokratik merkezîyetçilik, üzerinde karara varılmış bir çizginin eleştirisini yasaklıyorsa, kim ortaya çıkıp da bu çizginin tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini söylemeye cesaret edecek?

(12) Buna bağlı olarak Georgi Plekhanov'un 1903 de, henüz hâlâ devrimci bir Marksistken, Parti'de fikir özgürlüğü hakkında yazı yazdığını hatırlamak yerinde olacaktır: «Fikir özgürlüğü kısıtlanabilir ve kısıtlanmalıdır çünkü Parti benzer görüşlü insanların ittifakıdır: fikirlerin benzerliği ortadan kalktığı anda bir ayrılık kaçınılmaz olacaktır. Fikir özgürlüğü uğruna Partide onun görüşlerini paylaşmayanların bulunmasını zorlamak, seçim özgürlüğünü kısıtlamak ve eylemlerini aksatmak anlamına gelir.» (G.V. Plekhanov, *Eserler*, Rusça baskı, cilt XII, s. 455.)

(13) Alfred G. Meyer, *Leninizm*, Harvard University Press, 1957, s. 95.

(14) İbid.

Bu gibi safsatılarla Meyer, demokratik merkezîyetçiliğin uygunluğuna gölge düşürmek istiyor. Ne var ki, pratik çalışmalarında demokratik merkezîyetçilik üzerine kurulan komünist partiler, eleştiri özgürlüğü ve parti disiplini arasında, yada amaç birliği ile programı yürütme metodları arasında, üstesinden gelinemeyecek bir çelişkiyle karşılaşmıyorlar. Hayatta bütün bunlar safsatıların hayal ettiğinden çok daha basit şekilde halledilir. Parti, işçi sınıfının kuruluşunu sağlamak ve toplumu sosyalist çizgide yeniden örgütlemek olan amacına başarılı şekilde ulaşmak ve karşı karşıya geldiği sorunları doğru biçimde halledebilmek için saflarına en bilinçli ve çelikleşmiş savaşçıları almaya gayret eder. Bütün Marksist-Leninist partiler demokratik merkezîyetçiliği örgütsel yapılarının rehberi olarak tanımışlardır. Dünya komünist hareketinin teori ve pratiği bu ilkenin yararını ve uygunluğunu ispat eder.

SBKP Merkez Komitesi tekrar tekrar demokratik merkezîyetçiliğin politik bir örgüt olarak parti faaliyetinin vazgeçilmez bir parçası olduğunu vurgulamıştır.

Demokratik merkezîyetçilik kolektif liderlik ile ayrılmaz şekilde bağıntılıdır. Önceden de söylediğimiz gibi Parti benzer görüşteki kişilerin gönüllü bir örgütüdür. Her parti üyesi zorla değil, komünizmin aktif ve bilinçli bir savaşçısı olarak kendi özgür iradesiyle partidedir.

Parti çalışmasının temelinde ikna vardır. Koltukta oturup yönetme metodları partinin yapısına yabancıdır. Yönetici organlarının fonksiyonları emir vermek değil, parti teşkilatlarını yönetmek ve durumun öngördüğü doğru görevleri onlara vermektir. Bunun için kolektif bir beyin gereklidir. Tek bir kişi ne kadar nitelikli olursa olsun, parti teşkilatlarının karşı karşıya kaldığı sorunların tüm yönleriyle ve farklılıklarıyla başa çıkamaz. Kapsamlı tartışmadan çıkacak kolektif kararlar, Parti çalışmasının çeşitli sorunlarını belirlemekteki sübjektif bir yaklaşıma karşı partiyi korumanın tek çaresidir. Kolektivizm, Parti liderliğinin en yüce ilkesidir.

Düşmanlarımız genellikle demokratik merkezîyetçiliğin, kolektif liderliği ortadan kaldırdığını, kişi diktatörlüklerine ve onların kişiliklerine tapmaya götürdüğünü söylerler. Bu gerçeğe uygun değildir. Kişiyi tapma, demokratik merkezîyetçiliğin vazgeçilmez koşullarından biri olan parti-îçi demokrasinin ihlâl edilmesinden kaynaklanabilir. SBKP, Stalin'in kişiliğine tapmayı açığa çıkarmış ve mahkûm etmiştir. Kişiyi tapmayı açığa çıkartır ve zararlı sonuçlarını temizlerken Parti, Marksizm-Leninizmin ruhuna ve sosyalizmin tabiatına bunca yabancı olan bu durumun hoşgörüsüyle karşılanamayacağını açıkça ilân etmiştir. SBKP Merkez Komitesininin 30 Haziran 1956 tarihli «Kişiyi Tapma ve getirdiği sonuçların üstesinden gelinmesi üzerine» başlıklı kararı, kişiyi tapmayı ortaya çıkaran objektif ve sübjektif sebepleri aydınlığa kavuşturdu. Bu kararda, Parti hayatındaki Leninist kuralları ve kolektif liderliğin altında yatan ilkeleri ihlalin, kişiyi tapmayı ortaya çıkaran başlıca nedenlerden biri olduğu üzerinde özellikle duruldu.

Parti ve devlet hayatında Leninist kuralların, kolektif liderliğin ve devrimci meşruiyetin tekrar kurulması, Sovyet toplumunun daha da gelişmesi ve sosyal hayatın bütün yönlerinde partinin rolünün güçlendirilmesi için hayati önem taşıyordu. İşte bu yüzden, SBKP'nin Yirminci Kongresinin çizdiği çizgi parti ve tüm uluslararası komünist hareket tarafından onaylandı. Yürürlükteki tüzükte SBKP'nin çalışmalarını, parti hayatında Leninist kuralların kesinlikle uyulmasına, kolektif liderlik ve Parti-îçi demokrasinin sonuna kadar gelişmesine, bütün üyelerin eylemine, ve eleştiri, özeleştiriyeye dayandığı belirtilmiştir.

Kolektif liderliğin metodlarını geliştirmek ve Parti-îçi demokrasiyi sağla-

mak amacıyla SBKP'nin Yirmiüçüncü Kongresi, gerektiğinde Merkez Komite-sinin bütün SSCB'ni kapsayan Parti Konferanslarını toplayabileceğini ve Bir-lik Cumhuriyetleri Komünis Partileri Merkez Komitelerinin, cumhuriyetçi parti konferansları toplayabileceklerini belirten bir maddeyi parti tüzüğüne ge-tirmiştiir.

IV

SBKP'nin gücünün ve yenilmezliğinin güçlü kaynağı halkla olan bağlan-tısındadır. Lenin Bolşevik Partisini kurunca, emekçi halkın en geniş kesimle-riyle bağlarını genişletmek ve çoğaltmak için her çabayı harcadı. Tekrar tek-rar, Partinin emekçi halkın mücadelesini sosyalist idealin kazanılmasına doğru yö-neltmesi ve politikasını başarılı şekilde yürütebilmesinin ancak kitlelerin içinde olması, onların duygularını, varmak istedikleri yerleri ve çabalarını bil-mesi ve halkın ne düşündüğünü doğru olarak yansıtmayı ile mümkün olabile-ceğini ilan etti. «Bir öncü, öncü olarak görevini, ancak önünde yürüdüğü halk-tan dışlanmak tehlikesini önleyebildiği ve gerçekten tüm kitleyi ileri götüre-bildiği ölçüde yapabilir.» (15) Ayrıca partinin, liderleri sınıf ve kitleyle tek ve bölünmez bir bütün halinde birleştirmeyi öğrenmediği takdirde, ismine layık olamayacağını da vurguladı.

Burjuva tarihçileri, sosyologları ve filozofları SBKP'den söz ederken, ona, görmeyi arzu ettikleri, yani kitlelerin üzerinde olduğu kavramını atfederler. Bunlardan biri, Harvard Üniversitesinden Profesör Adam B. Ulam, büyük bir gayretkeşlikle, *Bolşevikler* isimli kitabında Lenin'in kendini hiçbir zaman kit-lelere yakınlaştırmadığını, onun için önemli olanın sadece devrimi gerçekleşt-irmeye yarayan profesyonel devrimciler «elit»ini kapsayan bir parti olduğ-u nu ispat etmeye çalışır. Başka bir Amerikalı anti-komünist, Profesör Bertram D. Wolfe, Lenin'in şuna inandığını açıklar: «Öğrencilerden ve aydınlardan toplanmış sınıfsız bir elit... Marks'ın beklediği gibi, ekonominin en gelişmiş, işçi sınıfının en 'bilinçli', kültürlü, örgütlü, sayıca çok ve siyasî olarak en aktif olduğu yerde iktidarı ele geçirmeyebilirler; iktidarı bir o kadar kolaylıkla, ha-yır, hatta daha da kolaylıkla, ekonominin geri, işçilerin ne olgun ne bilinçli ne de siyasî bakımdan aktif olduğu ve bütün sınıfların bütün siyasî partileri-nin ilkel olduğu yada hiç olmadığı yerde ele geçirebilirler.» (16)

En yumuşak bir biçimde söylemek gerekirse bu yanlışır, ilkokul çocukları bile Lenin'in hangi ilişkiler ve durumlar içinde profesyonel devrimcilerden söz ettiğini ve Parti'de onlara verdiği yeri bilirler. Bolşevik Parti'yi gerçekten işçi sınıfının örgütü haline getirmek için hiç kimse Lenin kadar kendini adama-mıştır. Hiç kimse, kitleleri Bolşevik Parti'nin safına çekmek için Lenin kadar istikrarlı şekilde çalışmamıştır. 1917'de çarlık alaşağı edildikten sonra, Lenin devriminin ikinci, sosyalist aşamasına geçiş sorununu, kitleleri Bolşevik Par-tisinin saflarına kazanmak ile birleştirmiştir. Ünlü *Nisan Tezleri*'nde «azınlıkta olduğumuz sürece, hataları eleştirme ve açığa çıkarmaya devam ederiz ve aynı zamanda hatalarımızı tecrübeyle giderebilmeleri için halka bütün devlet gücünün işçi Temsilcileri Sovyetlerine geçmesi gerektiğini anlatırız.» (17) diye yazmıştır.

Dolayısıyla, devrimci olaylar geliştikçe, Lenin tekrar tekrar kitlelerin güven ve desteğini kazanma gereğine döndü. Silahlı ayaklanmayı hazırlama ve başlatma

(15) V. I. Lenin, Toplu Eserler, Cilt. 33, s. 227.

(16) Bertram D. Wolfe, *Çağdaş Dünyada Marksizm*, Stanford, 1965, s. 88.

(17) V. I. Lenin, Toplu Eserler, cilt, 24, s. 23.

görevini ortaya koyarken, ancak ileri sınıf ve halkın en geniş kesimlerinin desteği ve doğrudan doğruya katılması ile ayaklanmanın başarılı olacağını anlatmaya dikkat ediyordu.

Ekim Devrimi zafere ulaştı, çünkü Bolşevikler kent ve köylerdeki emekçi kitleleri, bayraklarının çevresine topladılar ve İşçi, Asker ve Köylü temsilcileri Sovyetlerinin, işçi sendikalarının, fabrika komitelerinin ve genç işçiler derneklerinin desteğini kazandılar.

Sovyet iktidarının kurulmasıyla Parti'nin kitlelerle bağı nitelik olarak değişti. Sadece artık iktidara geçen Parti'nin değil, bütün emekçi halk örgütlerinin yapıları proleterya diktatörlüğü altında değişime uğradı. Sovyetler, devlet iktidarının doğrudan doğruya ve kapsayıcı organları oldular. Lenin'in gayet doğru olarak söylediği gibi sendikalar bir idari okul, bir iktisadi yönetim okulu, bir komünizm okulu oldular. Genç işçiler dernekleri, Parti'nin kasaba ve köylerde çalışan gençlikle bağlantı kurduğu Genç K. Birliği ile kaynaştı. Ülke çapında kooperatif dernekleri kuruldu ve tarımın sosyalist biçimde yeniden örgütlenmesinde önemli rol oynadılar. Parti'nin önderliği altında bütün bu kitle örgütleri proleterya diktatörlüğünün işlerlik kazandığı ve bugün sosyalist devletin işlediği o «proleterya iktidarının genel mekanizmasını» oluşturdular.

Parti, iktisadi ve kültürel kalkınmada sosyalizmin ilkelerini güçlendirmek ve geliştirmekte kitle örgütlerinin faaliyetini artırmak için her çabayı sarfeder. Sovyet iktidarının varlığı boyunca, Sovyetlerin, işçi sendikalarının GKB nin ve diğer kitle örgütlerinin çalışmalarını şu yada bu biçimde tartışmayan bir tek Parti Kongresi bile olmamıştır. SBKP nin Yirminci ve bunu izleyen kongrelerinde bu örgütlerin üzerinde önemle durulmuştur. Kişiyi tapmanın doğurduğu yetersizlikleri düzelten Parti, örgütlerin çalışmalarını Leninist ilkeler üzerinde yeniden örgütlemiş ve onları komünist insanın görevlerini yerine getirme ve girişimleri cesaretlendirme yoluna yöneltmiştir.

Peki Parti'nin tüm devlet ve kamu örgütleri açısından yönlendirici konumu bu örgütlerin bağımsızlığı ile çelişmiyor mu? Düşmanlarımız Komünist Partisinin kendi iradesini sendikalara, Sovyetlere vs., zorla kabul ettirdiğini böylece de onları bağımsız çalışma olanağından yoksun bıraktığını iddia ederler. Aslında Parti'nin önderliği, ilkeli yapıda genel talimatlardan ibarettir. Kendi belli faaliyet biçimleri açısından bu örgütler en geniş özgürlüğe sahiptirler.

Bazı Komünist Partilerde, sendikaların ve diğer kamu örgütlerinin bağımsız olması gerektiğini, Parti örgütünün onların faaliyetlerine karışmaktan kaçınması gerektiğini söyleyen sesler duyulur. Bu, Leninizmin ruhuna ve ilkelerine aykırıdır. Lenin'in Komünistlerin en gerici sendikalarda bile çalışmalarını belirttiği hatırlanacaktır. Eğer Parti, Parti dışı örgütleri ideolojik olarak etkilemek için hiçbir şey yapmazsa, kitlelerle bağımlı yitirme ve dolayısıyla da işçi sınıfının öncüsü olarak önemini yitirme tehlikesini ortaya çıkarır.

Sovyetler, sendikalar, ve GKB nin önündeki görevlerin kapsamlı bir anlatımı Yirmiüçüncü Kongre kararlarında ve SBKP nin diğer belgelerinde yer almıştır. En büyük kamu örgütleri olan Sovyetlerin daha da demokratikleştirilmesinin önemi bu belgelerde vurgulanmıştır. Yirmiüçüncü Kongre, Parti örgütlerinin vasıllığı ve Sovyetlerin görevlerini üzerlerine almayı kökünden söküp atmalarını istemiştir. Parti örgütlerine ait görevlerin Sovyetlerde çalışmak üzere kadroların seçimi, sosyalist demokrasinin gelişimine yardım etmek ve sosyalist meşruiyete sıkı sıkıya uyulmasına dikkat etmek olduğuna işaret edilmiştir.

Sendikaların merkezi fonksiyonları emekçi halkı siyasi açıdan eğitmek, emeğin örgütlenmesi ve emeğin karşılığının verilmesini daha iyi hale getirmek, işçilerin profesyonel eğitimini sağlamak, emeğin korunmasını temin etmek ve günlük hizmetlerin gelişmesini sağlamaktır. Hakların derinleştirilmesi ve işletmelerin

ekonomik bağımsızlığı, devlet planlarının yerine getirilmesi ve emekçi halkın üretimin yönetimine katılması konusunda sendikaların sorumluluğunu arttırır. Yirmifüçüncü Kongre, Partinin daha iyi bir önder olmasının daha geniş sendikal faaliyet için vazgeçilmez bir koşul olduğunu vurgulamıştır.

Parti, Genç Komünistler Birliğine daima en büyük önemi vermiştir. GKB ülkenin iktisadi ve kültürel gelişmesinde ve siyasi hayatında aktif bir rol oynamalı, ve Sovyet halkı ile üyelerinin ve diğer gençlerin Parti'nin devrimci, emekçi ve militan geleneklerine göre eğitim görmelerine özellikle dikkat etmelidir.

Sovyetler, sendikalar ve GKB, 100 milyon kişiden daha da fazla insanı kucaklar. Liderlerin doğru yönetiminde bu muazzam sayıdaki örgütlü halk, mucizeler yaratma imkanına sahiptir. Parti onların girişimlerini cesaretlendirmek ve mümkün olduğu kadar çoğunu aktif sosyal ve siyasi çalışmalara sokabilmek için her türlü çabayı sarfetmektedir.

SBKP emekçi halkın Partisidir. Doğuş ve güçlenme devresinde işçi sınıfının öncüsü olarak ileriye atılmıştır. Lenin Parti'nin açık seçik olan sınıf karakterine hayati önem vermiştir. Lenin, önce sınırları belirleyin ve sonra da birleşin demiş ve böylece küçük burjuva gurupları ve eğilimleri arasında eriyip gitmeyecek gerçek bir proleterya Partisini kurmak ihtiyacını vurgulamıştır. Gelişmesinin bütün aşamalarında Bolşevik Partisi istikrarlı proleterce bir politika gütmüş ve işçi sınıfının kendi özel sınıf görevlerini anlamasını temin etmiştir.

Ekim Devriminden sonra Sovyet iktidarının daha ilk baştan iki sınıf arasındaki ittifaka dayanması gibi Bolşevik Partisi de proleterya ve köylülüğün sözcüsü oldu. Ancak bu koşullar altında bile Parti, iyice belirlenmiş bir proleterya çizgisini izledi. Kendi yapısını bu açıdan düzenledi ve saflarına katılan kişilerin sosyal kökenlerini belirledi. Bu belirleme ihtiyacı, düşman sınıfların varolduğu ve Partinin yabancı unsurlarla kirlenme tehlikesi içinde olduğu, geçiş dönemi koşullarından doğmuştu.

Ancak sosyalizmin zaferi sonucunda, sömürücü sınıfların temizlendiği ve Sovyet toplumunun sosyal yapısı radikal bir değişime uğradığı zaman, 1939 da toplanan Onsekizinci Parti Kongresi, değişik kategorileri kaldırdı ve işçilerin, köylülerin ve aydınların Parti üyeliğine alınmalarına tek bir usül getirdi. Parti Tüzüğüne getirilen değişiklikler hakkındaki Kongre kararında, Sovyet toplumunun ahlaki ve siyasi birliğinin kapsamlı sosyo-ekonomik reformlar sonucunda yaratıldığı belirtilmişti. «Partinin çevresinde sayısız Partili olmayan Bolşevik kadrolar, özellikle işçiler, köylüler ve aydınlar, Partinin davasının aktif ve bilinçli savunucuları olmuştur. Bu yeni durumda Partiye yeni üyelerin alınışı için Tüzüğün maddelerini değiştirme ihtiyacı doğmuştur.» (18)

Ondokuzuncu Kongrenin 1952 de kabul ettiği yeni Parti Tüzüğünde aşağıdaki Parti tanımı vardır: «Sovyetler Birliği Komünist Partisi, aynı görüşteki kişilerin, komünistlerin gönüllü militan ittifakıdır. İşçi sınıfından, emekçi köylüden ve emekçi aydınlardan örgütlenmiştir.» (19). Ve böylece, Komünist Partisinin tüm Sovyet halkının öncüsü olduğu vurgulanmıştı. Partinin amaçları görevleri ve politikasının tüm halk tarafından kalben desteklendiği koşullarda bu doğal bir gelişmeydi. Bu sonuca, mantıklı olarak sosyalizmin zafere ulaştığı ve Sovyet toplumunun birliğinin sağlanlaştırıldığı gerçeğinden ulaşılmıştı. Partinin Sovyet toplumundaki sosyal yapının temelden değişmesiyle uyumlu olarak geçirdiği bir değişimin diyalektik sürecini yansıtıyordu.

Ancak, tüm halkın Partisi olarak SBKP ilkeleri, görevleri ve amaçları açısından proleter özünü kesinlikle kaybetmemiştir, ve bunun da en önemli sebebi pro-

(18) *Kararlarda SBKP...*, kısım III Rusça baskı., s. 367.

(19) *Kararlarda SBKP...*, kısım III, Rusça baskı, s. 579.

İtalyanın sosyalist toplumun en örgütlü sınıfı olması ve sınıfsız toplumun kuruluşunda halkın öncüsü olmasıdır. Şu halde «işçi sınıfı partisi» kavramı «tüm halkın Partisi» kavramı ile denk tutulamaz. Doğal olarak Parti kavramı, sınıflar ve sınıf mücadelesi kavramıyla ayrılmaz bir bağlantı içindedir. Ancak, sosyalizm SSCB de tamamen ve kesin olarak zafere ulaştıktan ve dünya sosyalist sistemi — uluslararası işçi sınıfının doğuşu — biçimlendikten sonra, sınıf mücadelesinin merkezi uluslararası arenaya gittikçe daha fazla kaymaya başlamıştır. Komünist Partisinin önderliğindeki Sovyet halkı, nihai hedefi Komünizmin dünya çapında zafere ulaşması ve uluslararası işçi sınıfının en güçlü askerleri olarak öne çıkmaktadırlar.

Sınıfsız toplumun kurulma sürecinde Sovyet toplumundaki sınıfları ayıran özellikler yavaş yavaş silinmektedir, ve uzun vadede tamamen ortadan kalkacaktır. Toplumun gelişme sürecinde Komünist partisinin tüm halkın partisi olmasını görmemek en azından garip olacaktır. En yüksek aşamada, sosyal hayatta kendi kendini yönetim sağlamlaştığında ve herkes sosyal hayatın bütün alanlarında bilinçli ve aktif şekilde çalıştığında, bugün bildiğimiz anlamdaki Parti ortadan kalkacaktır. Halk Komünist öncüsüyle içiçe geçecek, bir olacaktır. Böyle bir durum daha uzaktadır, ancak bir gün geleceği hakkında hiç kuşku yoktur.

V

Partinin Sovyet toplumu hayatındaki giderek büyüyen rolü hakkında SBKP Programında belirlenen madde, Partinin tüm halkın öncüsü olma sorunu ile yakından ilişkili olarak değerlendirilmelidir.

Partinin rolünün büyümesi, sosyalist sosyal gelişmenin objektif bir kanunudur. Sosyalist üretim tarzı karmakarışık değil düzenli olarak, önceden yapılan planlara uygun tarzda gelişir. Bu planlar, ancak onları çizen kişilerin iktisadi ve sosyal gelişme kanunlarını bilmeleriyle gerçekçi olabilir. Parti, bu gibi planların başarıya ulaşması için milyonlarca insanın dikkatlerini, iradelerini ve emeklerini bir araya toplamaktadır.

Partinin toplumun öncü ve rehber gücü olarak önemi ve rolü, Sovyetler Birliğindeki sosyalist kuruluş döneminde gittikçe artmaktadır. Bu doğaldır. Lenin şöyle demiştir: «Tarihi olayların boyutları ne kadar geniş olursa, olaylara katılanların sayısı da o kadar fazladır, ve öte yandan, getirmek istediğimiz değişiklik ne kadar önemliyse, ona karşı o kadar çok ilgi ve aydınca tutum uyandırmalı, gerekli olduğuna daha milyonlarca, onmilyonlarca insanı inandırmalıyız.» (20).

Devrimci teori ile donanmış, mücadelenin olasılık ve amaçlarını açıkça gören Parti, kitleleri inandıran, onları örgütleyen ve çağ-yapıcı başarılarla ulaşılması için onlara ilham kaynağı olan güçtür.

Parti, tek ve aynı ideolojik platforma bağlı olan, tek, bütün ve uyumlu bir öğreti tarafından yönlendirilen kişilerin bir ittifakıdır. Politikasını tespit ederken, sosyal gelişimin her belirli safhasındaki objektif kanunları ve sınıf güçlerinin dizilişini hesaba katar. Bir kural olarak, halkın en mükemmel unsurları Partide toplanır. İdeolojik, siyasi ve örgütsel olarak, toplumun en gelişmiş kesimidir ve ona ahlaki açıdan lider olma hakkını veren de budur.

Halkın siyasi bilincinin artması koşullarında Partinin rolünün de artması tezi, ilk bakışta çelişkili (paradoks) görülebilir. Ama bu ancak görünürde bir çelişkidir. Partinin öncü rolü artar, çünkü davası tüm halkın davası haline gelir. Bir zamanlar Komünizm idealleri sadece bir avuç insan tarafından kabul ediliyordu. Bugün yüz milyonların kafasını ve kalbini kazanmış bulunuyor. Partinin çağruları ve politikası geniş halk kitleleri tarafından desteklenmektedir. Bu ko-

(20) V.I. Lenin, *Toplu Eserler*, cilt 31, s. 498.

şullar altında, Partinin son derece yüksek seviyede bir önderlik sağlaması gerekmektedir.

SBKP Programında belirtildiği gibi, Sovyet toplumunun yeni gelişim aşamasında Partinin oynadığı rolün büyümesi şunlara bağlıdır:

- Komünist inşaa görevlerinin genişleyen alanı ve karmaşıklığı;
- Kitlelerin yaratıcı faaliyetlerinin artması ve devlet işleri ile üretimin yönetimine milyonlarca insanın daha katkısı;
- Sosyalist demokrasinin daha da gelişmesi, sosyal örgütlerin rolünün fazlalaşması, Birlik Cumhuriyetlerinin ve mahalli örgütlerin sahip oldukları hakların genişletilmesi;
- Bilimsel Komünist teorinin artan önemi, yaratıcı gelişim ve propagandası, emekçi halkın Komünist eğitimini daha iyi kılmak gereği ve halkın kafasında geçmişin kalıntılarını yenme mücadelesi...

Toplumun sosyalizmden sonra gelişimi, son derece karmaşık ve çok yönlü bir süreçtir. Bu süreç zarfında geleceğin maddi ve teknik temeli inşa edilir ve devlet ile kooperatif biçimindeki mülkiyet, giderek birbirlerine yaklaşılarak sonunda tek, Komünist mülkiyet haline ulaşırlar. Sosyal ilişkilerde ve toplumun siyasi üstyapısında temel değişimler meydana gelir; işçiler ve köylüler arasındaki sınıf farklılıkları, kafa ve kol işçiliği arasındaki temel farklılıklar silinir.

Bu süreçler tabii ki bir anda kendiliğinden meydana gelmez. Komünist Parti gibi örgütleyici ve rehber bir güç gerekmektedir.

SBKP nin Yirmüçüncü Kongresi bir yandan Partinin ileri toplumun kuruluşundaki artan rolünü vurgularken bir yandan da ekonomik süreçlerde liderliğin geliştirilmesi gereğine dikkati çekti. SBKP Merkez Komitesinin Ekim 1964 ve bunu takip eden toplantılarında aldığı kararları onayladı. Bu kararlar da önderlikte sübjektif metodlar yeriliyor, ve o andaki kalkınma aşamasına tekabül eden iktisadi politikanın ilkeleri belirleniyordu. Kongre, Merkez Komitesi raporu üzerindeki kararında; Parti, mahalli hükümet ve iktisadi örgütlere bu politikanın ilkelerinin düzenli bir şekilde uygulanması için çağrı yapıldığına işaret ediyordu.

Toplum hayatında maddi koşulların belirleyici rolü hakkında tarihi materyalizmin kuralları, Partinin rehberidir. Siyasi ve ideolojik üstyapının sosyalist toplumun iktisadi temeli üzerine ters etkileri ne kadar fazla olursa olsun, toplumun durumu, öncelikle üretici güçlerin gelişme seviyesi ve bunlara tekabül eden üretim ilişkileri tarafından belirlenir. Eğer bu gözden kaçırılırsa volantarizme (iradecilik), önderliğin bilimsel temellerini ihlal etmeye götürür. Doğru önderlik ancak gerçek sosyo-ekonomik süreçler kesinkes hesaba katılırsa mümkün olabilir. Lenin şöyle demiştir: «Marksizm ihtimallere değil, gerçeklere dayanır. Bir Marksist, politkasının temeline *sadece* kesinlikle ve kuşku bırakmayacak şekilde belirlenmiş *gerçekleri* koyar.» (21).

Parti, bütün faktörleri ve öncelikle toplumun iktisadi çıkarlarını hesaba katmadan doğru bir politika izleyemez.

Yirmüçüncü Kongre kararlarında bu vurgulanmıştır. Kararlar Partiyi, iktisadi işletmenin önemli ölçüde düzeltilmesi, yani üretici güçlerin daha rasyonel şekilde kullanılması ve sosyalist sistemin yararlarının ortaya çıkarılması üzerine yöneltmiştir.

Partinin çizdiği ileri toplumu inşa programından çıkan acil iktisadi sorunları çözmek için somut yolu, merkezileştirilmiş yan işletmeleri, Birlik Cumhuriyetlerinin genişletilmiş haklarıyla birleştirmek, ekonomik işletmede iktisadi metodları uygulamak, planlamanın önemli ölçüde düzeltilmesi, çeşitli işletmelere daha fazla

(21) V.I. Lenin, *Toplu Eserler*, Cilt 35, s. 242.

iktisadi bağımsızlık ve girişim hakkı tanınması ve daha fazla maddi teşvik sağlanmasıdır. Kongre, bütün Parti teşkilatlarının dikkatini 1966-1970 5 yıllık planının uygulanması üzerine toplamış ve Parti örgütlerinin kendilerine özgü örgütsel ve eğitim metodları kullanırken, mahalli hükümet ve ekonomik organların yerlerini almamalarını ve çalışmalarının üzerinde vesayet kurmamalarını vurgulamıştır.

Toplumun öncü gücü olarak Parti, anahtar görevlerinden birinin, Marksist-Leninist teoriyi yaratıcı şekilde zenginleştirmek olduğunu bilmektedir. Leninist Partinin temelinde yatan özellikleri; teoriye durmaksızın dikkat göstermesi, teoriyi devrimci eylem ile birleştirme yeteneğine sahip olması, insanların tecrübelerini bir araya getirebilmesi ve sosyo-politik hayatta meydana gelen yeni süreçleri derinlemesine kavrayabilmesidir.

Kendinden önce Marks ve Engels'in yaptığı gibi Lenin, Partideki günlük faaliyetlerin teorik çalışmayı hiçbir zaman gölgelememesine ve Partiyi dar, faydacı tavırlara itmemesine hayati önem vermiştir. Bolşevik Partisinin kurucusu ve lideri olarak bütün çalışmalarında, acil teorik sorunlara açıklık getirilmesini devrimci mücadelenin pratik görevlerinin uygulanması ile kaynaştırmıştır. İşçi sınıfı hareketinin bütün başlıca aşamalarında devrimci teoriyi zenginleştiren ve ileri götüren eserler yazmıştır.

Burjuva «bilim adamları»nın Lenin'in dikkatini sadece devrimci taktik sorunlarına verdiği ve teoriyle pek az ilgilendiği hakkındaki iddiaları baştan sona yanlışdır. Lenin'in siyaset, ekonomi, felsefe, işçi sınıfı hareketinin teori ve tarihi, ve bilimsel Komünizm üzerine dünya çapında ünlü eserlerin yazarı olduğunu herkes bilir. Yazışmaları ile birlikte 55 cildi aşan eserleri, insanlık için daha iyi bir gelecek uğruna savaşınlara bitmez tükenmez bir teorik düşünce hazinesidir.

Parti için yüksek bir teorik bilgi seviyesi, devrimci mücadelenin görevlerini başarıyla yerine getirmenin vazgeçilmez bir koşuludur. Marksist-Leninist teori, ideolojik kokuşma tehlikesine karşı en güvenilir yoldur. İkinci Enternasyonal oportünist partilerinin çöküşlerinin bir sebebi de teorik sorunları görmezlikten gelmeleri ve sonra da unutup gitmeleridir. Öte yandan teorinin dogmatik yorumu da tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Bunun en çarpıcı örneği Mao Tse-Tung ve gurubudur. Bu gurup, devrimci teoriyi Marksizmin çirkin bir karikatürü halinde yorumlamaktadır. Marksizm-Leninizmin sosyal gelişme ve sınıf mücadelesi kanunları, proleterya diktatörlüğü, sosyalizm ve Komünizm hakkındaki öğretilerini basitleştirmekte ve yanlış yorumlamaktadırlar. Dogmacılıkları, Büyük-Güç milliyetçiliği ve Sovyet aleyhtarlığı ile karışık tehlikeli bir revizyonizm haline gelmiştir. Mao Tse-Tung ve gurubu, sonuç olarak Komünist Partisinin, toplum devrimci biçimde yeniden kuruluşunda örgütleyici ve öncü rolünü reddetmişlerdir.

Bir proleterya Partisinin Marksist-Leninist öğretiye sadakati, bu öğreti hakkında alınacak yaratıcı tavırdan, doğru olarak uygulama ve özel tarihi koşullara uygun biçimde zenginleştirme yeteneğinden ayrı tutulamaz. Troçki-Zinoviyev ve diğer Partiye karşı guruplarla mücadelesinde koruduğu ve zenginleştirdiği Leninist öğretilerle silahlanmış olmasaydı, SBKP ülkenin sosyalist biçimde yeniden inşasını yürütmekte aciz kalırdı. Yalnız SSCB de sosyalizmin kaderinin dengede sallandığı 1925-1927 dönemini hatırlamakla yetinelim. Troçki-Zinoviev muhalefeti, SSCB'de sosyalizmin, doğrudan doğruya diğer ülkeler proleteryasının devlet yardımı olmaksızın kurulamayacağı hakkındaki kapitülasyoncu görüşlere inatla sarılmışlardı. Aynı muhalefet Partinin bir ülkede, SSCB de, sosyalizmin zaferine ulaşma çizgisini «milliyetçi sosyalizm» olarak adlandırmış ve Avrupa'da proleterya devrimi geciktirildiği takdirde SSCB'nin bir burjuva dejenerasyonuna uğrayacağını öngörmüşlerdi.

Parti, işinin ehli olduğunu ispat etti ve kapitülasyoncuları azimle reddetti.

SSCB işçi sınıfının ve müttefiki köylülüğün, kapitalizmin kuşatmasına rağmen ve ona meydan okuyarak, sosyalizmi kendi kaynaklarıyla kurabileceği ispat edildi ve teorik olarak onaylandı. Bu, Partinin enbüyük bilimsel başarılarından biri, sosyalizmin muzaffer bir biçimde kurulması için geleceği açığa kavuşturan bir başarıydı. Aynı zamanda Marksist-Leninist teoriye de büyük bir katkıydı.

SBKP Yirmiüçüncü Kongresinin Merkez Komitesi raporu şöyle der: «ülkemizde sosyalizmin ulaştığı bütün büyük başarıların temelinde Marksist-Leninist öğretisi vardır. Düşmanlarımızın Komünist Partisi ve Sovyet halkının ideolojik çöküşü yolundaki umutları boşunadır. Böyle bir şey hiçbir zaman olmayacaktır. Dünyadaki hiçbir güç bizim Marksizm-Leninizme olan sarsılmaz güvenimizi ne tüketebilir ne de söndürebilir.» (22).

Parti ülkedeki ve dünya çapındaki çok yönlü süreçleri derinlemesine inceler, sosyo-ekonomik gelişimin doğurduğu yeni kanunları görür ve yeni toplumun kurulması için gereken yolları belirler.

Teorik sorunların devamlı olarak dikkate alınışı, bugünkü görevleri üzerinde çalışırken Partinin; gelişimin genel çizgisini açık seçik kavradığı ve mücadelesinin nihai amacını daima göz önünde tuttuğunun temel bir işaretidir. Savaştan beri SBKP ve diğer kardeş partiler son derece önemli bazı teorik ve politik sorunlara kolektif olarak açıklık getirmeye çalışmışlardır. Özellikle, çağımızın karakterini kesin olarak belirlemişler, sosyalizme geçişin yollarının çeşitliliği, değişik sosyal sistemlere sahip ülkelerin barış içinde bir arada yaşamaları üzerindeki Lenin'in önerilerini genişletmişler ve somuta indirgemişler, ve modern çağda bir dünya savaşının önüne geçilebileceği tezini ortaya atarak doğruluğunu ispat etmişlerdir.

Sosyalizmin tam ve nihai zaferi ve Komünizmin inşasına tam hızla başlanmasının sonucunda SSCB de meydana gelen değişimleri inceledikten sonra, Parti bir seri acil sorunu halletmiştir. Bu sorunların arasında günümüz koşullarında proleterya diktatörlüğü sorunu, sosyalizmden komünizme geçişte egemen olan kanunlar, komünizmin maddi ve teknik temelini kurma yolları, sosyal ilişkilerin yoğrulması ve yeni insanın yetiştirilmesi vardır.

Partinin çıkış noktası komünizmin kuruluşunun ancak teori ile pratiğin birliği yoluyla yöneltilebileceğidir. Her komünistin, hareketimizin getirdiklerini anlamasını ve tek tek dağınık olaylar ötesindeki genel sosyal gelişim manzarasını görmesini gerektirir.

«Parti, Marksizm-Leninizmi yaratıcı biçimde geliştirerek ve zenginleştirerek, komünizmi kurma yolunda Sovyet halkının yolunu aydınlatır.» (23).

Teorinin amacı pratik için yolu açmak, toplumun siyasî ve kültürel hayatına gerçekten bilimsel bir yön vermek, Parti ve halk için yolu aydınlatmaktır. Teoriyi teşvik etmenin, ve SSCB'de komünizmi kurma eylemini ve diğer ülkelerdeki devrimci süreçleri özetlemenin önemi işte burda yatmaktadır. Dünyadaki gelişmelerin ve devrimci hareket pratiğinin ortaya çıkardığı yeni sorunlara yaratıcı, Marksist-Leninist bir yaklaşım, uluslararası komünist hareketin ilerleyişini hızlandırmanın hayati önemi olan bir koşuldur.

Leninist Partiyi belirleyen nitelikler, Marksist-Leninist öğretiye sadakat, herhangi bir biçimdeki revizyonizme ve dogmatizme hoşgörü göstermeme, halkla hiç kesilmeyen ilişkiler ve tüm insanlık için parlak bir gelecek yolunda yapılan mücadelede kararlılık ve fedakarlıktır.

(22) *SBKP nin 23 üncü Kongresi*, s. 144.

(23) *Büyük Sosyalist Ekim Devriminin 50 nci yıldönümü*, s. 41.

Komünist Partisinin asıl özelliği proleterya enternasyonalizminin ilkelerine sadakatidir. Sadece kendi ülkesindeki değil diğer ülkelerdeki proleter hareketin çıkarlarını dikkate alarak, strateji ve taktiklerini bu ilkelere uydurmuştur.

Özellikle Rusya gibi çok uluslu nüfusu olan bir ülkede işçi sınıfı Partisinin, politikasında ve örgütsel yapısında enternasyonalist ilkeye sadık kalması hayati önem taşıyordu.

Bolşevikler, burjuva ve küçük burjuva partilerinin Büyük - Güç ve milliyetçi politikalarına, proleteryanın ve Rusya'da yaşayan tüm ulusların emekçi halkının tek ve bölünmez sınıf çıkarlarıyla karşı çıktılar. İşçileri tam bir ulusal eşitlik ve karşılıklı saygı çerçevesinde eğittiler. Birinci Dünya Savaşı, milliyetçi eğilim ve duyguların saflarına bulaşmasını önleyen Bolşeviklerin enternasyonalist politikalarının önemini çarpıcı şekilde gösterdi. Lenin'in kelimelerini kullanırsak, bu politika bütün dünyada muazzam emekçi halk kitlelerini harekete geçiren düşünceyi bir bütün halinde topluyordu. Bolşevikler savaşın başlattığı bunalımı, ezilen ve sömürülenleri harekete geçirerek çarist monarşiyi ve sonra da burjuvaziye alaşağı etmek için kullanmayı başardılar.

Sosyalizmin önce birkaç, hatta tek bir ülkede zafere ulaşabileceğini ispat eden Lenin'in sosyalist devrim teorisi, emperyalizm çağında işçi sınıfının ulusal ve uluslararası görevlerini birleştirmede model oldu. Büyük Ekim Sosyalist Devrimi proleterya enternasyonalizmi ilkelerinin bir bütün haline gelmesinin klasik bir şekliydi. İlk başından beri Sovyetler Birliği, proleterya diktatörlüğünün devleti, özgür halkların kardeşçe işbirliği temelleri üzerinde kurulmuştu. Parti, Büyük-Güç sevenizmi ile mahalli milliyetçiliğin bütün tezahürlerini kökünden söküüp attı, milliyetçi kalıtlara karşı mücadelede komünistlerin, ulusça sömürülen halkların duygularına karşı anlayış göstermelerini ve saflarında Büyük-Rusya şovenizmine herhangi bir dönüş tomurcuğunu kesip atmalarını istedi. Lenin ulusal politikada basmakalıp çözümlerden kaçmak için her türlü çabanın sarfedilmesi, her ulus ve ülkenin tarihi, iktisadi ve kültürel özelliklerine en büyük önem tanınması ve özellikle emekçi halkın ortak çıkarlarıyla kaynaştırılması üzerinde ısrarla durdu.

Parti, SSCB'de sosyalizmin kuruluşunu, daima uluslararası işçi sınıfının kapitalist kölelikten kurtuluş mücadelesinin bir parçası olarak görmüştür. SSCB'de sosyalizmin kuruluşu ve sağlamlaştırılması Komünist Parti ve tüm Sovyet Halkının başlıca uluslararası göreviydi.

Troçkist iftiraacılar, tek ülkede sosyalizmi kurma çizgisinin ulusal bir dar görüşlülüğü belirttiğini iddia ettiler. Gelişmeler ise bu iftiranın tamamen asılsız olduğunu ortaya çıkarmıştır. Parti'nin Leninist politikası sayesinde Sovyetler Birliği tüm ilerici insanların gözlerini çevirdiği, sosyalizmin hiç sönmeyen feneri olmuştur. Ekim Devriminden sonra proleter enternasyonalizminin başlıca kriteri, sosyalizme giden yola ilk çıkan ve dünyanın yeniden devrimci şekilde biçimlenmesi için kendilerini mücadeleye atma örneği veren Leninist Parti ve Sovyet halkına karşı alınan tavır olmuştur.

Sosyalizmin kuruluşu başarıdan başarıya ulaştıkça Sovyet halkının uluslararası ilişkileri de gelişmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra bir kısım ülkelerin kapitalist sistemden ayrılmaları, dünya sosyalist sisteminin kuruluşu, uluslararası komünist ve işçi sınıfı hareketinin güçlü bir şekilde büyümesi ve ezilen halkların ulusal kurtuluş mücadelelerinin görülmedik şekilde yükselişi, Ekim Devriminin başlattığı çağ-yapıcı sürecin doğal bir devamıdır. Bugün herkes bilmektedir ki, İkinci Dünya Savaşından sonra birçok ülkede, halk demokratik devrimlerinin zaferi ve sonra da dünya sosyalist sisteminin kuruluşu, Sovyetler Birliği-

nin nazi saldırganlarını yenilgiye uğratmadaki kesin rolü ile mümkün olmuştur. İnsanlık kapitalizmden sosyalizme giden yolda, ulusları birbirinden ayıran ekonomik, siyasi, ve ideolojik tüm engelleri aşan yolda amansızca yürümektedir. SBKP Programında şöyle denmektedir: «Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin ve sonra da dünya sosyalist sisteminin kuruluşu, halkların her yönden birliğini meydana getirecek tarihi sürecin başlangıcıdır. Kardeş sosyalist ülkeler ailesinde sınıf düşmanlıklarının ortadan kalkışı ile ulusal düşmanlıklar da ortadan kalkıyor.» (24).

Bir proleter enternasyonalistleri Partisi olan SBKP, Sovyetler Birliği'nin uluslararası devrimi; yeni bir hayat kurmadaki başarıları, üretici güçlerin ve yaşama standartının sürekli gelişmesini amaçlayan iktisadi politikası ile etkilediği biçimindeki Leninist tezden hareket ederek dünya devrimci sürecinin gelişmesine yardımcı olur.

Uluslararası durumu kışkırtarak ve savaşla proleter devrimini «itme» ve «hızlandırma» kavramı, komünist Partisine tamamen yabancıdır. Savaş çıkartarak «Dünya devrim ateşini yakmaya» çalışanlara Lenin, deliler ve provokatörler demiştir. Lenin'in dediği gibi devrimi dışarıdan zorlamak Marksizmle hiçbir şekilde uyuşmaz. Marksizm, «devrimleri meydana getiren sınıf uzlaşmazlıklarının giderek fazlaca göze batmasıyla ortaya çıkan devrimleri 'itme' fikrine, daima karşı çıkmıştır.» (25). Saldırganlık ve savaş politikası, emperyalistlere özgüdür, enternasyonalizmin savunucuları olan Marksist-Leninistlere değil. Bu, emperyalist devletlerin tüm tarihi gelişimi tarafından doğrulanmaktadır.

SBKP nin izlediği politika emperyalist saldırganlara gem vurmak amacını gütmektedir. Diğer sosyalist ülkeler ve Partilerle birlikte SBKP, işçi sınıfının iktidarda olduğu SSCB ve Komünizmin kuruluşu ve diğer ülkelerde sosyalizmin inşası için uygun uluslararası koşulları sağlamayı, ve özgürlük ve ulusal bağımsızlık için savaşan halkara yardım etmeyi amaçlamaktadır.

SBKP, komünizmin kuruluşunu, tüm dünyanın emekçi halkına karşı birinci enternasyonalist görevi olarak görmektedir. Sovyetler Birliğinin artan ekonomik kudreti, sosyalist üretimin verimliliği, Sovyet halkının artan yaşama standardı, sosyalist demokrasinin gelişimi ve başarılı Sovyet ulusal politikası, Sosyalizmin çekiciliğini artırmakta ve dünya güçlerinin dizilişini sosyalizm lehine değiştirmektedir.

Parti proleterya enternasyonalizminin ilkelerini geliştirir, zenginleştirir ve bunu SSCB'de komünist inşa çağının özelliklerine, dünya sosyalist sistemine dahil ülkelerde sosyalizmin zafer içinde sağlamlaştırılmasına ve çağdaş dünya komünist hareketinin taleplerine uygun olarak yapar.

SBKP, sosyalist ülkeler arasında birliği ve kardeşçe işbirliğini güçlendirmeye yemin etmiştir.

Bu birlik, uluslararası komünist ve işçi sınıfı hareketinin ve emperyalizme karşı ulusal kurtuluş hareketinin temelidir. Proleterya enternasyonalizminin ilkelerine katılan hiçbir sosyalist ülke, diğer tüm sosyalist ülkelerle karşılıklı yardımlaşma ve işbirliğine sırt çeviremez. Günümüzün koşullarında sosyalist kampın birliğini bütün kalbiyle desteklemeyen bir kişi enternasyonalist olamaz. Sosyalist ülkelerin kendi kendilerini tecrit ederek varlıklarını sürdürmelerini ve gelişmelerini savunan acınacak teorisyen ve politikacılar, bunun çeşitli ülkelerin ulusal ve tarihi özellikle tarafından belirlendiğini ileri sürüyorlar. Böyle özelliklerin varolduğu ve ciddi hataları önleyebilmek için hesaba katılmaları gerekti-

(24) *Komünizme Giden Yol*, s. 468.

(25) V.I. Lenin, *Toplu Eserler*, cilt 27, s. 71-72.

ği, tabii ki doğrudur. Ne var ki herhangi bir ülkedeki sosyalist gelişimi kaçınılmaz olarak yöneten genel kanunlar da vardır.

Proleterya enternasyonalizminin ilkelerini ayakta tutmak ve yerine getirmek, her çeşit ulusal dargörürlüğe ve milli sınırlar içine çekilme eğilimlerine karşı hoşgörüzlük demektir. Enternasyonalizm, bir ülkedeki proleterya mücadelesi çıkarlarının, bu mücadelenin uluslararası çerçevedeki çıkarları yanında ikinci planda kalmasını talep eder. Burjuvaziye yenilgiye uğratan bir ulusun, özgürlük ve sosyalizm için savaştan diğer halklara kardeşçe yardımını emreder. Leninizmin bu rehber çizgisi, değişmez bir şekilde SBKP'nin faaliyetlerinin temelinde yatar.

Sosyalizmi dünya sosyalist ülkeler topluluğundan ayrı olarak inşa etme çizgisi, hem teori hem de pratik açısından kabuledilemez. Sosyalist gelişimin objektif kanunlarına aykırıdır bu. Siyasi olarak zararlı ve tehlikelidir, çünkü emperyalist gerici cephesine karşı halkı dağınkılığa iter, milliyetçi burjuva eğilimleri besler ve uzun vadede sosyalist kazançların kaybına yol açabilir.

Emperyalistler sosyalist kampa karşı savaşlarında özellikle milliyetçilik ideolojisine dayanırlar ve bunu sosyalist topluluğu bölme, ve tek darbe indirebilme için bazı ülkeleri birbirine düşürme çabasıyla kullanmaktadırlar. Milliyetçilik sosyalist topluluğuna ve başlıca ortaya çıktığı ülke halkının çıkarlarına darbe indirir. İşte bu yüzden bütün Marksist-Leninist Partiler, Mao Tse-Tung gurubunun Çin halkını tecrit etmek ve sosyalist topluluğa düşman etmek çabalarını örtmek için «kendi olanaklarına dayanmak» tezini kullanarak izlediği milliyetçi çizgiyi eleştirmektedirler. Mao gurubunun milliyetçiliği ve sovyet aleyhtarlığı aynı madalyonun ki yüzüdür: proleterya enternasyonalizmi ilkelerine ihanet... Tarih bir çok kez, SBKP ve Sovyetler Birliğine karşı savaşın eninde sonunda enternasyonalizm ve komünizmle bağlarını koparacağını ispat etmiştir. Janos Kardar, Yirmüüçüncü SBKP Kongresinde, «Sovyet aleyhtarı komünizm diye birşey ne olmuştur ne de olacaktır» demiştir (26). Kardeş Partiler; sosyalist topluluğun temel direği, özgürlük ve bağımsızlık için savaştan halkların gerçek müttefiki olan Sovyetler Birliğine saldırmakal Çin liderlerinin, emperyalizmin sovyet aleyhtarı haçlı seferine yardım ettiklerini düşünmektedirler.

Kendini sosyalist topluluktan tecrit etmek sadece, kendini sosyalist sistemin avantajlarını kullanamaz duruma getiren sosyalist ülkenin gelişimini durdurur.

SBKP, proleterya enternasyonalizmi ile, anavatana ve bir bütün olarak sosyalist topluluğa sadakat anlamına gelen sosyalist yurtseverliği uyumlu olarak kaynaştırma ilkesini yaşatır ve uygular. Sosyalist yurtseverlik ve proleterya enternasyonalizmi bütün ülkelerin proleteryası ve diğer emekçi halkı ile dayanışmayı kapsar.

SBKP; Asya, Afrika, ve Latin Amerika halklarının komünist, işçi sınıfı hareketleri ile ulusal kurtuluş ve anti emperyalist mücadelelerini sonuna kadar destekler. Tüm dünya Komünist ve işçi sınıfı hareketine bağlı olanların, emperyalizme karşı ortak hareketi sağlama ve dünyada sosyalizmin durumunu sağlamlaştırma aracı olarak birlikte hareketine hayati önem verir. 7 Haziran 1969 da Moskova'da yapılan Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Toplantısında konuşan SBKP delegasyonu başkanı L.I. Brejnev, kardeş Partiler arasındaki ilişkiler ve temaslara kuvvet verilmesi ihtivaçını vurgulamıştır. Bu ilişkiler ve temaslarda Komünist ve İşçi Partilerinin, eylemlerini uluslararası arenada koordine etmek ve çeşitli sorunlar hakkındaki görüş açılarını karşılaştırmak ve farklılıkları ortadan kaldırmak için önemli bir yoldur. Kardeş Parti liderlerinin arasındaki ikili ve çok taraflı görüşmeler, ve aynı zamanda bölgesel ve dünya çapındaki kon-

(26) SBKP 23 üncü Kongresi, Sözlü Rapor, Rusça baskı, Cilt I, s. 292.

feranslar komünist-enternasyonalistleri arasındaki işbirliğini güçlendirmekte kollektif çalışma biçimleri olmuştur.

SBKP, birlik arzusu ve daha fazla dayanışmanın dünya devrimci sürecinin objektif gelişme kanunlarını ifade ettiğine inanır. Komünist ve İşçi Partilerinin birliğine doğru giden eğilim; günümüz sınıf mücadelesinin teori ve pratiğindeki karmaşık yeni görevlerin değişik yorumlarına ve farklılıklara rağmen kendine yol açmaktadır.

Dış politikasını tayin ederken SBKP, kardeş Partiler tarafından kollektif olarak ortaya çıkarılan komünist hareketin gene çizgisinden hareket eder. Haziran 1969'da Moskova'da yapılan Uluslararası Toplantı (Komünist ve İşçi Partileri Toplantısında) çarpıcı bir şekilde gösterilmiştir bu. Kardeş Partilerin temsilcileri yaptıkları konuşmalarda SBKP Merkez Komitesinin bütün sosyalist ülkeler ve bütün Komünist ve İşçi Partileri arasındaki işbirliğini güçlendirme konusundaki çabalarını takdir etmişlerdir.

Dünya halklarının karşısına çıkan birçok önemli sorunun başarılı bir şekilde çözümü Komünist ve İşçi Partilerinin uyumlu ve birleşik eylemine dayanır. Tek tek Partiler arasında değişik teori ve politika sorunları konusunda farklılıklar olabilir, ama bu farklılıklar iftiralar ve yalanlarla değil, yoldaşça görüş teatisti, danışmalar ve yoldaşça eleştiri yoluyla çözüme bağlanmalıdır.

Toplantıda revizyonizme, doğmatizme, ve sol sekte maceracılığı ve ayrıca milliyetçilik tezahürlerine, Büyük-Güç şovenizmine ve hegemonyacılığa karşı devamlı mücadele etmek gerektiği belirtilmiştir.

Şoven ve hegemonyacı eğilimler Marksist-Leninist Partilerin politikalarını belirleyen enternasyonalist ilkelere son derece yabancıdır. Eğer eşitlik ve bağımsızlığa saygı gösterilirse ve bütün Komünist ve İşçi Partileri arasında karşılıklı destek ve uluslararası dayanışma sağlanırsa, uluslararası komünist hareket başarıyla gelişir. SBKP, tavrının değişmeyeceğini bir kez daha tekrarlamış ve Marksist-Leninist öğretiyeye dayanarak, dünya komünist hareketi tarafından kollektif olarak çizilen çizgiyi temel alarak bütün kardeş Partilerin enternasyonalist birliğini güçlendirmek için her çabayı harcamaya devam edeceğini ilan etmiştir.

SBKP Merkez Komitesi, proleterya enternasyonalizminin ilkelerine olan tavrını şöyle belirtmiştir: «SBKP, uluslararası komünist hareketin birliğini Marksist-Leninist ilkelere göre güçlendirmek için hiç yorulmadan ve hiç durmadan çalışır. Ekim devriminin gerçekleştiği ülkeyle komünistlerin birliği ve dünya işçi sınıfı ile emekçi halkının uluslararası dayanışması, savaş ve emek alanında Sovyet halkının kazandığı tarihi zaferler için önemli bir koşul olmuştur.»

SBKP, Komünist Partilerin, halkarı barış, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde örgütleyen ve onlara ilham veren güç olarak enternasyonal görevlerini, ancak kendileri bir düşünce ve eylem birliği modeli olurlarsa başarıyla götürebilecekleri ilkesiyle hareket eder. Komünist Partilerin taktiklerini uygulamak zorunda kaldıkları koşullar ne kadar farklı olursa olsun, hepsi ortak bir Marksist-Leninist ideoloji ve ortak bir nihai hedefte birleşmişlerdir. Kardeş Partiler arasında yakın işbirliği ve kollektif biçimde kararlaştırılan tavırlar dünya Komünist ve İşçi Sınıfı hareketinin objektif ihtiyacıdır. 1969 Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Toplantısında bu SBKP delegasyonu tarafından bir kez daha belirlenmiştir. Komünist ve İşçi Partilerinin birliği ve dayanışması ne kadar güçlü olursa, mücadeleleri de o kadar etkili olur.

Lenin'in proleterya Partisi öğretisi uluslararası işçi sınıfının onyıllar süren yüce mücadelesinin deneyinden geçmiştir. SBKP ve diğer kardeş Partilerin yıllar boyunca sadık çalışmaları ile geliştirilen ve zenginleştirilen bu öğretiy, bütün emekçiler için yüce bir ideolojik silahtır. Onlara zaferi, parlak komünist geleceğe giden sağlam yolu gösterir.

TÜRKİYE'NİN SOSYO-EKONOMİK YAPISI

—TÜM İKTİSATÇILAR BİRLİĞİ'NDE
YAPILAN KONUŞMA—

Ahmet Kaçmaz
TSİP Genel Başkanı

Tüm İktisatçılar Birliği'nin düzenlediği «Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı» konulu seri konferansların ilki olan aşağıda tam metnini okuyacağınız konuşma, 21 Aralık 1975 günü yapılmıştır.

İLKE

Beni dinlemeye gelen Ankara'lı kardeşlerime ve bize bu olanağı sağladıkları için Tüm İktisatçılar Birliği Genel Başkanı Sayın Aydın Köymen'e burada teşekkür ederim.

Türkiye sosyalist hareketinde epey tartışmalı konulardan bir tanesi, hepimizin bildiği gibi Türkiye'nin sosyal, ekonomik, kültürel v.b. yapısı... Bu konuda çeşitli görüşler var... Bu bakımdan, bu konularda netliğe erişmek açısından bu konferansların yararlı olacağına inanıyorum.

Tüm İktisatçılar Birliği bize ilk başvurduğu yazımda, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı hakkında bir toplantı düzenlediklerini belirtmişti. Bu daha sonra meseleler ve çözümler şeklinde biraz genişletilmiş... Şüphesiz bir meseleyi tekbaşına ortaya koymak yetmez. Onun günümüzdeki durumunu ve gelişme perspektifini, daha sonra da buna düşünülen çözüm yollarını eklemek gerekir.

Ancak ben daha çok burda bize başlangıçta aktarıldığı şekilde ya-

ni geçmişinden kaynaklanarak, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısına elimden geldiğince ışık tutmaya çalışacağım.

Önce ne anlıyoruz sosyo ekonomik yapı denince ,kısaca buna değinmekte fayda var. Biliyoruz işçi sınıfının biliminin gelişmesiyle birlikte, tarihin, bu yegâne gerçek bilim açısından yorumu yeniden ele alındı ve işçi sınıfı biliminin kurucuları bu konuları elden geçirerek bilimin temellerini attılar. Ekonomik Politığın Eleştirisine Katkının Önsözünde mealen şöyle bir cümle vardır. «Genel hatlarıyla asyatik, antik, feodal ve modern burjuva üretim tarzları ,progresif olarak, daha ileriye dönük olarak toplumun ekonomik biçimlenmeleridir.

İşte bu cümlede kastedilen toplumun ekonomik biçimlenmesini biz toplumun sosyo ekonomik formasyonu olarak alıyoruz. Daha sonra işçi sınıfı biliminin temelleri üzerinde geliştirilen çeşitli didaktik eserlerde de bu konu aynen konulduğu gibi alınmıştır fakat terminoloji aynen devam etmemiştir. Katkının Önsözünde bahsedilen bir üretim tarzının temelini, üretim ilişkileri, ve o üretim ilişkilerini oluşturan üretici güçler meydana getirir. Bir toplumun üretici güçlerinin gelişkinlik seviyesine uyan bir üretim ilişkileri ve bunların meydana getirdiği bir üretim tarzı vardır. Bu üretim tarzının temeli üzerinde toplumun üst yapısı şekillenir. Siyaseti, hukuğu, felsefesi, sanatı, dini vs. İşte bu bütünüyle biçimlenmeye daha sonradan sosyo-ekonomik formasyon, yapı tabir edildi, ediliyor da... Böylece bir sosyo-ekonomik yapıyı, maddi temelinde üretim tarzı ve bunun üzerinde oluşan üst yapı şekillenmesinin bir kombinezonu olarak alabiliriz. Şüphesiz, burda bizim üzerinde ağırlıkla duracağımız toplumun maddi temeli yani üretim tarzı.

Bir sosyal yapıyı bilmek niçin gereklidir? Sosyalizmin bilim olduğunu söyleriz. Bu çok doğru birşey. Şu halde sosyalizmin mücadelesi içinde olanlar 1 — Sosyalizmin bilimini bilmek 2 — Bir bilimin gerektirdiği kurallara uymak zorundadırlar. Bir bilimin gerektirdiği kuralların başında ise, bir meselenin maddi temelini ne olduğunu, hangi gelişme perspektifini gösterdiğini bilmek, ve yine işçi sınıfının öğretmenlerinin deyişle, artık sadece hayatı açıklamak değil, hayatı değiştirmek düsturumuz olduğuna göre o doğrultuda çaba göstermek durumu vardır.

Şu halde, bir sosyo-ekonomik yapının ne olduğunu — eğer o toplumu gelişim çizgileri doğrultusunda daha ilerilere ulaştırmak istiyorsak — baştan inceleyip, tahlip edip bu noktadan hareket etmek zorundayız. Bu açıdan, içinde yaşadığımız toplumun nasıl bir toplum olduğu, bizim bundan sonraki davranışlarımıza ışık tutacak ve planlı bir şekilde — kendiliğinden değil, ne yaptığını bilecek bir şekilde — hareket etmemizi sağlayacak doğrultuda bilinmesi gerekir.

Şimdiye kadar dünyada ve Türkiye'de çeşitli sosyalist şekillenmeler oldu. Bunların içinde işçi sınıfının bilimine ortadokseça sahip çıkanlar, onun gösterdiği doğrultuda fedakârca ve şaşmazca hareket edenler ba-

şarı kazandılar. Gerek iyi niyetten veya bilmemezlikten olsun, gerek çeşitli sınıf ve tabakaların işçi sınıfı içindeki ideolojilerinin uzantısı şeklinde olsun ,bu genel kuraldan ayrılmak her zaman ve her zaman o hareketleri, önce işçi sınıfının birliği ilkesinin en yüce şekli olan işçi sınıfı enternasyonalizminden sonra da ülke içindeki işçi hareketinden tecrit etti.

Bu açıdan işçi sınıfının bilimini kendimize klavuz edinmek ve bu bilimi biz sosyalistler olarak toplumumuzun açıklanmasına yaratıcı olarak kullanmak zorundayız. Türkiye’de çeşitli sosyalist hareketler oldu şimdiye değin. Ve bunlar hepsi çeşitli iddialarla ortaya çıktılar yürüdüler. Halen dahi sosyalist hareket — işçi sınıfı birliği doğrultusunda mutlaka bir birliğe kavuşacaktır şüphesiz — bugün için birlikten uzaktır. Bu birliğe ulaşmak da, yine, ancak ve ancak ideolojik temellerde anlaşarak mümkün olacaktır. Bu ideolojik temellerde anlaşmanın temel unsuru ise, önce, içinde yaşadığımız toplumun izahında aynı şeyleri söylemekten — ki bilim tektir — geçecektir.

Bu açıdan, hem basit genellemeler yetmez, hem de hiç bir gerçekliğe dayanmayan şablonlarla yetinmek yetmez. Bunların hepsi geçmişte yapıldı. «Bir yanda burjuvazi vardır, diğer yanda işçi sınıfı vardır. Bunların mücadelesi antagonisttir, çelişkisi antagonisttir hiç bir zaman uzlaşmaz. O halde işçi sınıfı burjuvazi ile mücadele etmelidir ve devrimini yapmalıdır.» formülasyonu yetmez. Çünkü, çok karmaşık bir toplumda yaşıyoruz. Dünyanın hiç bir yerinde sırf burjuvalardan ve sırf proleterlerden meydana gelen bir toplum yoktur. Geçmişin ağır mirası o toplumun sırtına hem çöker, hem de geçmişin sınıfları yine varlığını sürdürür.

Böyle olunca esas mesle yani stratejinin ve taktiklerin tesbitinde esas mesle sınıfların mevzilenmesini doğru olarak tesbit edebilmektir. Bu ise o toplumun ciddi olarak analizinden geçer. Bunun dışında, görünüşteki çeşitli belirtilere bakıp o toplumun şimdiye kadarki şu veya başkası herhangi birine benzediğini, dolayısıyla orda yapılanların burda tekrarlandığı takdirde aynı sonuçları vereceğini iddia etmekte yetmez. Çünkü genel olarak işçi sınıfı bilimi herkesin klavuzudur, fakat her toplum kendi özel şartları içinde kavrulmuştur ve kendi çıkışını bu özel şartlarında bulacaktır. İşçi sınıfının biliminin klavuzluğundan ayrılmadan.

Ben Türkiye Sosyalist İşçi Partisinin Genel Başkanımı, şu halde şunu demem yeterli olabilirdi. Türkiye Sosyalist İşçi Partisinin programı var, o programı ben burda sizler okuyayım işte budur. Gerçekten bir partinin programı bu olmalıdır. O toplumun nasıl bir toplum olduğunu, mücadele veren toplumun nasıl bir toplum olduğunu kısaca ve vuzuhlu bir şekilde açıklayan ve bu mücadelede çözüm yollarını getiren program da budur zaten.

Fakat bizim açımızdan mesele bugün bu boyutları bir ölçüde aşmıştır. Türkiye Sosyalist İşçi Partisinin programı bundan 2 seneye yakın bir zaman önce kaleme alındı ve hazırlandı. Ordan bu yana, hem bizlerin hem toplumsal gelişmenin sonucu olarak Türkiye Sosyalist İşçi Partisinin programının gözden geçirilmesi bir zaruret halini aldı. Önümüzdeki senenin Mart ayında İstanbul'da yapılacak olan Büyük Kongremiz'de Parti programımızın yenilenmesi teklifleri getirilecektir. Bunun için Parti Genel Merkezi'nde çalışmalar yapılmaktadır.

Tüm İktisatçıların Birliğinin bizden istemiş olduğu bu konferans bu açıdan, bir ölçüde çalışmalarımızın bir parçası olması bakımından, bize yardımcı olmuştur. Ancak program çalışmalarımız henüz daha olunlaşmış değildir. Biz bu konuda kollektif bir çalışmayı önümüzdeki aylarda bütünleyeceğimizi umuyoruz. Böyle olduğu için de, benim bu konferansta sizlere anlatacağım bu program çalışmaları hakkında size bilgi verecektir. Şüphesiz kollektif çalışmamız içinde büyük kongremize bu konuyla ilgili olarak daha gelişkin bir metin götüreceğiz.

Bugün, artık, bir kaç tecrit olmuş kesimi bir kenara koyarsak, herkes Türkiye'nin kapitalist bir ülke, üretim tarzı açısından kapitalist bir ülke olduğu görüşünü benimsemiş vaziyette. Çeşitli yüzde hesapları eskiden yapıldı; bugün de yüzde hesapları yapılması için çeşitli imkânlar mevcut! Hatta bir toplum, biraz evvel söylediğim gibi sadece iki sınıftan meydana gelebileceği için, günümüzde o toplum içinde ağır basan üretim tarzını, gelişme perspektifi ağır basan üretim tarzının hangisi olduğunu tesbit etmek doğru bir metoddur. Uzun süre tartışmalı olan «yarı bağımlı mı, yarı feodal mı,» meslesi bugün hallolmuş vaziyettedir. Ve bugün Türkiye'de her gören göz, Türkiye'nin kapitalist üretim tarzı içinde, şu veya bu şekilde kapitalist üretim tarzının ağır bastığı bir ülke olduğunda hem fikir.

Bunu söylemek yetmiyor; demin de söylediğim gibi! O halde bu tesbit bize atacağımız adımlar hakkında belki en genel bazı fikirleri veriyor, fakat onu detaylandırmamız gerekiyor. Bunun için de bizim geçmişimize dönüp, nereden nasıl şekillendik, bunu gözden geçirmemiz gerekecek. Çünkü her toplum kendi yağı içinde — şüphesiz mücadelesi için değil, mücadelesi dünya devrimci sürecinin bir parçasıdır — kendi malzemesiyle halli hamur olup geldiği için bu malzemenin tarihteki özgün gelişimine bakmak şarttır.

Çok gerilere gitmek istemiyorum, 1900 lerden kısaca başlamayı yeterli görüyorum. Oysa Osmanlı geçmişinin incelenmesi, bu konuda mutabakata varılması onun bugüne bıraktığı miraslar açısından gerçekten önemlidir. Bizim kısaca yapabildiğimiz tesbitlere göre, 1800 lerden itibaren Osmanlı Topraklarında, batının daha emperyalist düzene ulaşmamış olan kapitalizminin mal ihraçlarının etkileri görülüyor.

Onun bu emtia ihracıyla birlikte Türkiye'de el sanatlarının büyük

ölçüde çöküşü görülüyor ve 1870'lerden itibaren de Türkiye'ye batılı sermayenin, yabancı finans kapitalin geldiğini görüyoruz. Bu da Avrupa emperyalizminin — finans kapitalinin — Türkiye'ye sermaye ihracı biçiminde el atması, Osmanlı topraklarına el atması şeklinde, görülüyor. Bu dönemlerde çeşitli banka imalat ve inşaat yatırımlarının Türkiye'ye yapıldığını görüyoruz. Bunların genişliği hakkında çok fazla bilgi elimizde yok. Yalnız imalat sanayi ile ilgili bazı veriler var elimizde. 1913-1915 sanayi sayımları var. Bu sayımlardan elde edilmiş bilgilere göre toplam 16 bin civarında işçinin çalıştığı görülüyor. Osmanlı toprakları üzerinde. Sanıyorum bu günkü hudutlarımız dahilinde olan şehirlerde 16 bin işçi çalışıyor ve burada yatırımların büyük çoğunluğu gıda ve madencilik üzerine.

Yaratılan değerinde de o zamanki tarımda yaratılan değer yanında çok önemsiz kaldığını görüyoruz. Bu işyerlerinde çalışan işçilerin % 85 i emek gücünün % 85'i gayri-müslim olduğu gibi, sermaye sahiplerinin de yine aynı şekilde % 85'i gayri müslim. 1918 de biten Birinci Savaş'tan sonra Kurtuluş Savaşı başlıyor ve 1923 te biliyorsunuz Lozan oluyor. Bundan sonraki dönem hakkında da genel olarak istatistik bilgileri bir hayli eksik.

Yalnız şu durumu gözlemek mümkün. 1914 deki nüfusun yine misaki milli sınırları içinde kalan nüfusun hemen aynı oranda hatta daha azalarak (mübadeleden vesaireden olabilir) devam ettiğini görüyoruz. Buna karşılık o dönemde yurt içinde yaratılan değer ve bundan kaynaklanan gayri safi milli hasıla, 1914 deki misaki milli sınırları içinde kalan alanla kıyaslandığında biraz daha düşük gözüküyor. Zaman içinde bir gelişme izleniyor, fakat bu gelişme nüfus artışıyla paralel gidiyor.

Çok genel şekliyle söylersek, diyebiliriz ki 1950'ye kadar Türkiye'de sanayileşme hemen hemen yerinde saymıştır ve bu sanayileşme ile nüfus artışı arasında hemen bir paralellik bulmak mümkün. Bu görüş açısından 1950 ye kadar Türkiye'nin bir ilkel sermaye birikimi dönemi geçirdiği söylenebilir. Şüphesiz bu dönem içinde de çeşitli imalat yapılıyor. Özellikle bu dönemi üç devreye ayırmak mümkün.

İlk dönem 1923 den 1929 - 1930 büyük dünya krizine kadar uzanan dönem. Bu dönemde sanayide ve imalatta hemen hemen hiçbir artış yok. Her sene sanki basit yeniden üretimmiş gibi, sanki tüketim için üretimmiş gibi bir görünüm arz ediyor ve tarımın kesin egemenliği var.

1929 dünya buhranından itibaren ise 1940'lara kadar devlet eliyle yapılan bir yatırımlar furyası var. Burda da, bütün çabalara rağmen sanayinin yaratılan genel toplumsal değer içindeki payı bir hayli düşük kalıyor ve yükselmesi de bir hayli yavaş oluyor. 1940-1950 dönemi gerek sıcak, gerek soğuk savaş dönemi olarak adlandırılabilir. 1945 e kadar biliyorsunuz İkinci Evrensel Paylaşım Savaşı var; ondan sonra da

soğuk savaş sürüyor. Bu dönem içinde de ekonomide 1939 la kıyaslandığında bir ölçüde gerilemelere rastlıyoruz, 1945 den sonra nisbeten yükseliyor ve 1950 ye doğru 1939 daki seviyeye ulaşabiliyor.

Bu dönem için çok önemli diyebileceğim göstergelerden bir tanesi de — Çünkü diğer göstergeler, benim şimdiye kadar inceleyebildiklerim açısından, bu konuda yeterli bir bilgi edinmemi sağlamadı. Şüphesiz vardır, daha detaylı olarak gözden geçirmek gerekir. Fakat dikkatimi çeken bir gösterge — şu: İlk nüfus sayımının yapıldığı 1927 den bugüne kadar çeşitli nüfus sayımları yapılmış. Nüfusu 10 binden fazla yerleşim merkezlerinde yaşayan nüfusun toplam nüfus içindeki artışının bir grafiğini çizdim.

Şimdi burda slayt olmadığı için size göstermem mümkün değil. Bu grafik 1950 ye kadar, 1920 den 1950 ye kadar düz bir çizgi olarak gidiyor ve 1950 den sonra kesin olarak büyük bir açıyla yukarıya doğru gelişiyor. 1927 den 1950 ye kadar 10 bin nüfus barındıran yerlerin toplam nüfus içindeki % si, % 16 dan % 18 e kadar çıkabilmiş. Oysa bu 1950 den başlayarak iki misli artan bir gelişme ile 1970 de % 35 i geçiyor. Bu şu açıdan önemli bir gösterge gibi geliyor bana. 1950 ye kadarki Türkiye ekonomisi, sanki kendi kendine yenileyen ve devamlı olarak kendi kendini tekrarlayan basit yeniden üretimmış gibi gözüküyor. Şüphesiz nüfus artışı var, nüfus artışı oranında yahut ondan biraz daha büyük bir milli gelir artışı var; fakat kendi kendini devamlı tekrarlayan bir ekonomi özelliği ağır basıyor.

Bunun da böyle olmasının sebebini, ben bu dönemin ilkel sermaye birikimi dönemi olarak nitelenmesini gerektirebilecek ölçüde daha kapitalizmin ön safhası şeklinde gelişmesinde görüyorum. Şüphesiz bu dönemde Türkiye genel eğilimi açısından kapitalist bir ülkedir ve yine benim gördüğüm kadarıyla bu dönem bir devlet kapitalizmini bugün de olduğu gibi temsil etmektedir.

Neden devlet kapitalizmi diyorum?

1920 lerin başlarında emperyalizme karşı mücadele veren kadrolar 1923 de iktidara geldiklerinden bu yana —ki bu kadrolar hiçbir zaman kimilerince iddia edildiği gibi küçük burjuva kadroları olarak görülmemelidir; sınıf temelli olarak o zaman gelişmekte olan burjuvaziye dayanmaktadırlar. Bu kadrolar iktidara geldikten sonra — devlet eliyle ilkel sermaye yapmanın yolları aranmıştır. Bunun için İzmir İktisat Kongresi, 1927 deki Sanayi Teşvik Kanunu çok açık belgelerdir. Bunun gibi, 1925'de tahriri-sükun kanunu işçi sınıfının ve emekçilerin, yükselen muhalefetine karşı konmuş bir müeyyidedir.

Bütün bunları göz önünde tutarsak kadroların temel aracının, temel isteğinin bir ilkel sermaye birikimi yaratmak olduğunu görebiliriz. Bu dönemde Mustafa Kemal'in de öncülük ettiği İş Bankası kuruluyor. Bu İş Bankası hemen hiç kimsenin teşebbüs etmediği girişimleri

sağlamak için olağanüstü faaliyetler gösteriyor. Yine Ziraat Bankası bu dönemde özel ellere devrediliyor ve özel girişimin tesvikinin sağlanması isteniyor. Fakat Ziraat Bankası bu konuda başarısız kalıyor, çeşitli suis-timallere uğruyor, daha sonraki dönemde yeniden devletleştiriliyor. Aynı şekilde Sanayi ve Maadin Bankası eliyle çeşitli girişimlerde bulunul-mak isteniyor. Bu Sanayi ve Maadin Bankası yine devletin! Bunun va-sıtasıyla çeşitli şirketler ve fabrikalar kurulması yoluna gidilmek isteni-yor ama hemen hiçbirisinde başarı kazanılmıyor. Hatta bu dönemde Alpullu ve Uşak şeker fabrikalarının özel teşebbüs eliyle yapılması için olağanüstü çalışmalar sürdürülüyor. Fakat hepsinin sonu başarısızlık, iflas yahut zarar, yeniden bu fabrikaların devlet tarafından daha ilerde satın alınması.

Bu neden böyle oluyor? Hepimiz biliriz: Kapitalizmin bir yerde başlaması için belli başlı iki şarta ihtiyaç vardır. Bunlardan bir tanesi genellikle tefecilikten yahut tüccarlıktan birikmiş olan sermaye, öte-kisi serbest işgücü. Bunların ikisi için de müsait ortam var o günün Türkiye'sinde. Devlet bu ilkel birikimi yapmaya hazır ve dünya kadar da işsiz denebilecek, gizli işsiz denebilecek insan var. Bütün bunlardan neden o dönemde özel teşebbüsçü bir kapitalizm fıskıramıyor? Ben bu-nun nedenlerinden bir tanesini şurda görüyorum. O dönemde daha Lo-zan anlaşması şartlarına göre gümrüklerde tam bir hakimiyet elde edil-miş değil.

Bu bakımdan yabancı malların içeriye, Türkiye'ye girmesi açısın-dan tam bir engelleme yapmak mümkün olmuyor. Oysa o dönemde ba-tı kapitalizmi olağanüstü gelişmiş ve finans kapital safhasına erişmiş. Bu dönemde aşırı iyiteknikler ve yoğun merkezi sermayeler kullanılıyor. Bu ölçüde girişimlerde bulunulabilirse ancak Türkiye'de de onlarla re-kabet etmek bir ölçüde mümkün olabilir. Hatta hiç olmazsa buna ya-kın girişimlerde bulunulması gerekir. Bu ise bayağı yüksek meblağlara erişen ilk yatırım sermayesini gerektirir. Gördüğümüz kadarıyla bu meblağın dahi, o gün Türkiye'nin şartlarında bir araya getirilmesi bir hayli zorluk arz ediyor ve bu açıdan gelişkin bir ölçüde kapitalizme baş-lama mümkün olmuyor o günlerde.

Öte yandan bu işler için müteşebbis olacak kişiler genellikle daha önceki saray çevresinden ve saraydan gelme kişiler olarak gözükyor. Oysa biliyoruz; Osmanlı sarayı artı ürüne nakdi rant olarak el koyuyor ve bunu büyük ölçüde birlikte egemenliğini sürdürdüğü kesimlere da-ğıtıyor. Böylesine bir geleneğin içinden gelmiş olan kişiler, yeniden bu sefer Ankara hükümetinin etrafında toplanıyorlar.

Özel girişimciliğin bunların elinden yapılması için çeşitli teşebbüs-lerde bulunuluyor, fakat bütün bunlar fayda vermiyor, özellikle bu ki-şiler çok daha kolay kazanç yapacakları tüccarlığa ve vurgunculuğa tevessül ediyorlar. Kısa sürede zengin olabilmek için. Gerçekten bir fab-

rika kurup onun getireceği nimetlerden faydalanmak uzun süreyi gerektiren bir iş olarak düşünülebilir o zamanda. Çünkü kâr eninde sonunda bir artı değer sömürüsüne dayanır, doğrudan artı değer sömürüsüne dayanır. Bu doğrudan artı değer sömürüsü için fabrikanın kurulması, işçinin gelmesi, çalışması vs. icap eder. Oysa devletteki çeşitli nüfuz imkânları bulunarak bir anda, ticaretten, yahut şu veya bu müteahhitlik işlerinden vurgunlar vurmak daha kolay gelmiştir, o zamanki müteşebbis yapılmak istenen insanlara.

Üstelik de, o dönemdeki ekonomi genel hatlarıyla bence şu şekilde. 1923 - 1929 dönemini kastediyorum. Şu hatlarıyla şekilleniyor. Bir yanda kapalı köy ekonomisi büyük ölçüde kendini devam ettiriyor. O zaman köylere kadar girebilen nesnelere biliriz, gaz, tuz, bez vb. olarak adlandırılır bunlar. Bunun yanında sayısı çok fazla olmayan büyük şehirlerdeki halkın ve hakim sınıfların özellikle lüks tüketimi, böyle bir ekonomik yapı içinde ticareti ağır bastırıyor. Bu dönem bir yandan, tahılları ve toprak ürünlerini toplayıp kalanını dışarıya satmak, burdan elde kalan parayla da dışardan, içerdeki hakim sınıfların tüketimine giden mallar yanında işte gaz gibi, belki bir ölçüde bez gibi (daha bez fabrikaları yapılmadan) halkın tüketimi için mal getirme ve böylece bir ticari girişim dönemi olarak sürüyor.

Bu dönemde çeşitli yatırımlar yapılmış. Fakat bunların, gerek o dönemdeki başka ülkelere, gerek bugünün şartlarına bakarak incelediğimizde çok önemsiz olduğunu görüyoruz ve imalatın ekonomi içindeki payı da son derece düşük kalıyor. 1929 da büyük dünya krizinin başlamasıyla birlikte başka şartlar ortaya çıkıyor. Bir kere özel teşebbüsçülüğün başarısızlığı bütün arkanmalara rağmen bir patronlar sınıfı yaratma isteklerine rağmen başarısızlığı somut olarak ortaya çıkmış. İkincisi, bunalımdan ötürü Türkiye'nin tarım ürünlerinin dışarı satılması imkânları bir hayli daralıyor. Çünkü dışarda bunu alabilecek kapasiteler bir hayli zorlanmış. Ayrıca, dışarda üretim büyük ölçüde aksadığı için, kapitalist metropollerde üretim birhayli aksadığı için onların da Türkiye ile ticari imkânlarını geliştirmeleri bir ölçüde azalmış. Bütün bu şartlar göz önünde tutulunca — ki o döneme rastlar hatırladığım kadarıyla infiratchılık politikası, Amerika'nın New Deal'le birlikte kendi içerisine çekilmesi vs. — kendi yağıyla kendinin kavrulması düşüncesi hakim oluyor Türkiye'de. Çünkü hem dışarıya ihraç edilecek malları ihraç edemiyorsun, hem de kendi tüketimin için gerekli, özellikle hakim sınıfların tüketimi için gerekli malları getirtemiyorsun. Bütün bu şartlarda — o yerli malı kampanyaları vs. — dahilde kendi başına yeten bir ekonomi düşünmeye doğru gidiliyor ve sonucunda da devlet kapitalizminin olağanüstü işleyişi ortaya çıkıyor.

Bugün baktığımızda pek çok, işin temelinde o dönemdeki devlet kapitalizminin yatırımlarını görmek mümkün. Bunlar özellikle demir-

yolları, çeşitli besin ve diğer ihtiyaç maddelerini yapan fabrikalara kadar uzanıyor. 1923-1929, dönemiyle, 1929-1940 dönemini — ki 1940'ı ayrı bir dönem olarak söylemişim — arasında ben nitel olarak fazla fark görmüyorum. İkisi de devlet kapitalizminin işleyişi; fakat birincisini, devlet eliyle sermayederler yaratmak hevesinin çok yaygın olduğu, ikincisini ise devlet tarafından bizatihi yatırımlar yapılarak daha ilerdeki kapitalist gelişmenin temellerinin atıldığı dönem olarak görüyorum.

1940 - 1950 dönemi üzerinde fazla durmak istemiyorum, bu bir savaş dönemi olarak geçiyor. İş görebilecek emek gücünün büyük bir bölümünün silah altına alınması dolayısıyla belirli azalmalar var. Her kesimde bu kendini gösterebiliyor. O zamana kadar istikrarlı sayılabilecek olan para süratle değerinden kaybediyor, 1950 lere kadar bu böyle sürüyor.

1923-1950 döneminde Türkiye'de kapitalizmin gelişmesi için temeller atıldığını görüyoruz. Şunu söylemenin mümkün olduğunu sanmıyorum ben: «Ticaret burjuvazisi ve onu temel alan kadrolar hakimdiler!» Bu böyle değil. Bu dönemde bütünüyle devlet kapitalizmi hakim olmuştur. Bu devlet kapitalizmini temsil edenler daha önceki dönemden kalmış olan hakim sınıfların kalıntılarıydılar. Ve yapılmak istenen de tümüyle bir sanayileşme ve kapitalistleşme için atılımlardı.

1950 den sonra durumun bir hayli değiştiğini görüyoruz. 1945 de, savaşın sona ermesiyle birlikte dünyada artık bir sistem haline gelmiş olan sosyalizmi kuşatmak amacıyla emperyalistlerin girişimleri bir hayli yoğunlaşıyor. Soğuk savaş başlıyor. Marshal yardımı vs. bu arada tezgâhlanıyor ve Türkiye'nin de, bu ağın içine dahil edilmesi planlanıyor.

Benim gördüğüm kadarıyla Türkiye hiçbir zaman yabancı sermayeye hayır dememiş. Kimileri Kurtuluş Savaşından sonra yabancı sermayenin gelmediğini, yabancı sermayeye karşı savaş verildiğini ve milli bir politika izlendiğini söylüyorlar. Şüphesiz emperyalizme karşı verilen mücadele, yöneticileri ihtiyatlı davranmaya itmiştir bu arada. Fakat gördüğümüz gayet açık dönem için: 1927 ye kadar benim hatırlattığım hemen hiçbir millileştirilme yapılmıyor. 1927 den sonra yapılan millileştirmeler de aynı devlet kapitalizminin bütünlüğü içinde. Hatta, mesela kibrit inhisarının, hatırladığım kadarıyla bir başka inhisarın daha yabancı sermayeye devredilmesi o dönemlerde yapılıyor. Yine başarısız kalıyor vs. Genel olarak bu dönemde hem başlangıçta emperyalizme karşı verilmiş olan mücadelelerin etkilerinden, hem de dünya buhranının getirmiş olduğu metropollerdeki bunalımlardan ötürü Türkiye'nin yabancı sermaye ile ilişkisi yeterince kurulamıyor.

Oysa 1945 den sonra, savaşı kazanan «demokratik» ülkeler bu sefer bu demokratik güçlerin başında gelen sosyalizme karşı bayrak açıyorlar ve Türkiye'de bu ağın içine itiliyor. Bu ağın içine itildikten sonra

Türkiye'ye yabancı sermaye gelmesi için yeniden bir tavır belirleniyor. Zaten yabancı sermaye ile hiçbirzaman çatışkı haline düşmemiş olan yerli egemen güçler bu konuda son derece kolaylık gösteriyorlar, hemen hiçbir güçlük çıkarmıyorlar. Bunun dışında, daha önceden bu ilişkilerinde, bu ölçüde çaba göstermemiş olan emperyalizm, bu dönemde Türkiye ile bir ekonomik işbirliğine gidiyor, benim görebildiğim kadarıyla da.

Bu döneme kadar çok kısıtlı olarak gelişen toprak işleme oranı birdenbire olağanüstü hızlanıyor ve 1950 den 1954 e kadar toprakta tarıma açılan sahalara ekilen toprak alanı iki misline çıkıyor. Görebildiğimiz kadarıyla bu dönemde özellikle sınav tarım ürünleri çok önem kazanıyor ve bunların ekimi ve ihracı önde gelen kaynaklardan biri oluyor. Kabaca diyebiliriz ki 1950 den itibaren artık tarım kesiminde, özellikle önemli ölçüde kapitalist üretim yapılmaya başlanıyor ve bu kapitalist üretimin amacı da emperyalist ülkelere, ilgilendikleri konularda ucuza ham madde sağlamak oluyor.

Bu dönemde, 1950 den başlayan ve 1962 ye kadar devam eden dönemde sanayinin çok önemli gelişmeler yaptığını söylemek mümkün değil, sanayi hemen hemen duraklayan bir çizgi halinde, tahmin ediyorum —genel payı, % 17 ile, 18 civarında kalmakta devam ediyor. Tarım esas faktör olarak varlığını sürdürüyor.

Şimdi 1950 ile başlayan bu dönemi artık kapitalizmin tıkr tıkr işlemeye başladığı bir dönem olarak kabul edebiliriz. Şüphesiz daha ilk dönemde daha önceden de olduğu gibi bu kapitalizm, emperyalizme bağımlı oluyor, çeşitli askeri ve anlaşmaları bir kenara bırakmak bile ekonomi bütünüyle bu doğrultuda ayarlanıyor. Demin söylemiş olduğum gibi hep onunla bir bütünlük içinde. Kimine göre —daha önceki tartışmalarda — 1950 bir karşı devrimdir, kimi ise bir devrimci atılım olduğunu söyler. İkisi de söz konusu değildir. Ne devrim, ne de karşı devrim! Devrim değil! Gerçi emperyalizm Türkiye'de çok daha sıkı ve sağlam bağlarını yerleştiriyor, ama orta yerde üretim tarzı değişikliği yok, kapitalizm alabildiğine bu dönemde, daha önceki ilkel birikim döneminin üstüne güçlenmeye başlıyor. Onun üzerinde gelişiyor. Bu açıdan daha önceki dönemin birikimlerinin kendi içinde bir sıçrama noktası olabilir. Zaten o dönemdeki iktidar değişikliğini de, daha önceden bir türlü kendisi girişimci olamayanların kendi temsilcileriyle iktidara yönelmeleri olarak değerlendiriyoruz. Burda, o zamanın başbakanın büyük toprak kapitalisti olması hiç de, bir tesadüf değildir. Ve dikkat edersek yine görürüz ki değişen iktidarda, DP kodamanları ve onun arkasındaki güçler ya toprak kapitalistleridirler, ya da büyük tüccardırlar. Şüphesiz ağalık kategorisi de büyük ölçüde desteklemiştir, fakat bunun önemi o zamandanberi giderek azalmaktadır.

Ayrıca bu 1950 çıkışını karşı devrim olarak gören düşünce tümü-

le sakattır. Çünkü hem bilimsel terminolojiye uymaz hem de içinde Kemalist izler saklar! «Eğer 1923'te Kemalistler iktidarı ele geçirdiyse, 1950 de iktidardan oldular, öyle ise karşı - devrim oldu!» Oysa işçi sınıfının biliminin böyle yüzeyden şeylerle hiçbir ilişkisi yoktur. O karşı devrimci bir girişim olarak üretim tarzındaki bir değişikliği görür. 1950'de emperyalizme bağmlanma pekiştirilmiştir, sadece o kadar.

1950 den 1962 lere kadar devam eden bu dönem içinde, dediğim gibi tarım yine milli gelir içinde başlıca sırayı tuttu, bunun yanında sanayi de belirli ölçüde hem devlet eliyle, hem özel sektör eliyle gelişti. Fakat bu gelişme, Türkiye'nin genel gelişmesi içinde hemen aynı çizgiyi tutturdu, onun için de kendi lehine büyük paylar kazanmadı. 1960'ların başına gelindiğinde artık Türkiye'de ekilebilir topraklar büyük ölçüde ekilir hale getirilmişti. Bu özellikle mer'aların tarla haline getirilmesiyle olmuştu. Tarım büyük ölçüde makinalaştığı halde, eskisine kıyasla şüphesiz makineleştiği halde çeşitli, hor kullanmalar yüzünden ve çeşitli bakımsızlıklar yüzünden, tarımda sadece ekstansif bir gelişme olmuştu; yani verimlilik artmamıştı. Hatta çok ilginç bazı rakamlar var; 1960 larda Türkiye'de bir hektar başına elde edilen buğdayın kg. mı 1913 de elde edilenden daha az. Bu kadar traktör girdiği halde — tabii tarıma açılan yerlerin tarıma daha az müsait olmasının bunda payı var — sadece topraklardaki artmadan ileri gelen tarımsal bir üretim artışı meydana gelmişti. Bundan sonra tarım üretiminin artışı, ancak entansif (yoğun) tarım yapmakla, daha doğrusu prodüktiviteyi yükseltmekle mümkün olacaktı. Bu ise tarımdaki kapitalistleşmeyi güçlendirdiği gibi, sanayie pay aktarmayı gerektiriyordu, ve sanayinin gelişmesini de gerektiriyordu.

Bu kaba hatlarıyla Türkiye'deki görünüm. Oysa Türkiye, hepimizin bildiği gibi emperyalist kapitalist sisteme bağlı bir ülke, onun çarkları arasında bir ülke ve onun istediği ekonomi politikası doğrultusunda gelişmesi doğal. Tabii bu orda planlanıyor, buraya gönderiliyor şeklinde olmaz. Karşılıklı ilişkiler şeklinde belirir.

Onun isterleri şeklinde, emperyalist metropollerin isterleri şeklinde, şekillenen bir ekonomisi var. Bu 1950 - 1962 döneminde genel hatlarıyla toprakta daha çok kapitalist ilişkilerin süratle yaygınlaştırılması biçiminde oldu. 1962 lerden itibaren ise, artık sanayide de tarım aleyhine bir gelişim Türkiye'nin kaderine kaçınılmaz olarak geldi. Bu, Türkiye doğru yolda sanayileşiyor anlamına gelir mi? Asla! Türkiye bir hayli artan ölçülerde sanayileşti, fakat bu sanayileşme bütünüyle kapitalist metropollerin isterleri dahilinde şekil aldı. Bunu hepimiz gördük. Genellikle bu şekil için çeşitli terminoloji kullanılıyor, işte teknolojisii düşük olan vs. re buraya terkediliyor, falan deniliyor. Bu konuda teknolojinin düşük olup olmaması önemli bir sorun değil, önemli olan ekonomik bağımlılık ilişkilerinin devam etmesi. Bunu istiyor emperyalizm, başka birşey istemiyor.

Bunun için de hepimiz biliyoruz bir mensucat sanayii Türkiye'de süratle pıtrak gibi büyümeye başladı. Bunun nedeni artık emperyalist metropollerin bu sanayi dalındaki üretimi bir ölçüde bizlere bırakması anlamına gelir. Yoksa o bu konuda, sadece bu konuda olmaz şüphesiz bütün ekonomide bağımsız bir gelişmemizi izleyecek yolları açmış değildir. Diyelim ki ipliği üretmeyi, keskidenden pamuğu alıyordu ham madde olarak, şimdi ipliği almak daha işine geliyor, onun için ipliği üretmeyi bize bırakıyor. Yahut bir kademe daha gidiyor, kumaşı üretmeyi bize bırakıyor, fakat bu sefer makinalarını satıyor. Bu, sen makinalarını ondan almaya bağımlı kaldığın sürece ekonomini ona bağlayacağını demektir. Bu burda kalmayabilir şüphesiz, yarın makinalarını da sen yap diyebilir, onu da sana verebilir ama bu sefer o makinaların işlenmesini gerektirecek, diyelim, elektronik işleriyle ilgili daha önemli unsurları kendi elinde tutar. Ve böyle yapmakla kendi ekonomisinin bir uzantısı haline getirir yerli ekonomiyi ve içerdeki sanayileşme ne ölçüde sanayileşme olursa olsun bu bağımlılığı devam eder. Devam ettiği ölçüde de her zaman uluslararası ticaret açısından mahkumdur, tek ürüne yönlendirilmesi açısından mahkumdur.

1960 dan bu yana sanayileşmenin gelişmesi hakkında kısaca örnek vermek istiyorum size, 1962 de 1963 de tarımın gayri safi milli hasıla içindeki oranı % 43 civarında buna karşılık sanayinin payı % 16 civarında. Aradan 10 sene gibi bir süre geçiyor ve 1970 de tarımın payı % 30 a düşüyor, % 43 den % 30 a düşüyor, buna karşılık sanayinin payı % 16 dan % 27 ye çıkıyor. % 13 lük bir fark bir taraftan öbür tarafa gidiyor. Bu sanayinin bu dönem içinde ne ölçüde geliştiği hakkında bir fikir verebilir. Şüphesiz bütün bu rakamlar doğrudan Türkiye ile ilgili. En basit yakın, kapitalist o lsun, olmasının komşularımızı dahi alsak, bizde tarımın milli gelir içindeki payının hepsinden çok yüksek sanayinin daha hala çok düşük olduğunu görürüz.

Fakat bizim meselemiz bugün Türkiye'deki sosyo ekonomik yapının açığa çıkarılması. O açıdan Türkiye'deki gelişim doğrultusunu inceliyoruz. Şimdi bu olgu Türkiye'de şöyle değerlendiriliyor çoğu zaman: «İşte 1950 den 1960 a kadar ticaret burjuvazisi hakimdi, ve toprak kapitalizmi hakimdi. 1960 dan başlayarak sanayi burjuvazisi güçlenmeye başladı, şimdi sanayi burjuvazisi güçleniyor!» Tabii bunun üzerine başka şeyler de geliyor: «İlerde işte sanayi burjuvazisi güçlenecek, tekelleşme olacak, arkasından finans kapital gelecek ve işte işçi sınıfı da güçlenecek kolursa, işte Allah kerim!» gibi! Bütün bunlar baştan aşağı yanlış.

Bugün Türkiye'de sanayinin gelişmesi söz konusu. Yoksa sanayi burjuvazisinin güçlenmesi söz konusu değil. Böyle bir olgu yok. Nasıl bundan 20 sene evvel sanayi burjuvazisi kaybediyor da işte ticaret burjuvazisi güçleniyor, yahut toprak kapitalistleri güçleniyor yok idiyse!

Türkiye'de 1925 de İş bankası ile birlikte, devlet tarafından kapitalist yaratılması olgusuyla birlikte var olan mesele her zaman gayet açık somut verilerle incelemek mümkün. 1950 - 1960 döneminde diyelim ki ticarete önem veren ve ticaret yönüyle para kazanan girişimciler 1960 - 1970 döneminde bir ölçüde sanayiye kendini kaydırıyorsa, bu ülkenin ekonomisinin o yöne doğru yönelmesinden ötürüdür.

Bütün bunların hepsi Türkiye'deki, tekелci devlet kapitalizminin —ki bu bugün de bütün gücüyle devam etmektedir— tekелci devlet kapitalizminin tezahürüdür. Bir bütün olarak devlet ve büyük sermayedarlar grubunun iç içe yaşadıklarını ve çeşitli girişimlere, hangi yönde olursa olsun birlikte el attıklarını ve yönettiklerini açıkça görmek mümkün. Bu olgu kapitalist metropollerdeki finans kapital olgusuna çok benziyor, şüphesiz. O açıdan bugün Türkiye'de mevcut yönetici zümreye, ekonomiyi yönlendirici zümreye, egemen zümreye, özellikle son zamanlarda finans kapitalistler grubu denmesi mahzurlu değil.

Ancak bizim izleyebildiğimiz kadarıyla gelişmekte olan ülkelerde yahut geri olan ülkelerde böyle bir takım olgular söz konusu olduğunda bunlara finans oligarşisi bir ölçüde dense bile finans kapitalistler grubu ve benzeri denilmiyor. Bizce denmesinde bir mahzur yok. Çünkü Finans kapitalistler grubunun bütün özelliklerini, özellikle, banka sanayi ve ticaret sermayesi olarak iç içeliğini, bütün ayrıntılarıyla sürdürüyor. Neden bu böyle olmuş? Onu konuşmamın baş tarafında az çok açıklamaya çalıştım. Çünkü Türkiye'de müteşebbis yaratılması içinde bile serbest rekabetçilik döneminin yaşanması mümkün olmamış, büyük boyutlarda ekonomik girişimler yapılması söz konusu. Bu büyük boyutlarda ekonomik girişimler, girişken kişiler başlangıçta bulunmadığı için, ilerde devlet kapitalizminin pekişmesi için devlet tarafından büyük boyutlarda yapılmış. Bütün bunları açıkça daha sonra görüyoruz. Her zaman, özellikle iktisadi devlet teşekkülü şeklinde olanlar, her zaman, bu devlet kapitalizmi doğrultusunda finans kapitalistler grubunun çıkarları için kullanılmış, onlara çok ucuz mal ve hizmet arzemiş. Enerji açısından olsun, taşıma açısından v.s. olsun.

Böyle olduğu için de Türkiye'de baştan beri bir tekелci devlet kapitalizminin var olduğunu ve bu tekелci devlet kapitalizminin de bu gün finans kapitalistler grubu tarafından yönlendirildiğini iddia edebiliriz. Tekelci finans kapitalizminin genel olarak metropollerde aldığı şekillerde çok daha iç içelik söz konusudur şüphesiz. Orda diyelim ki bir partinin üyesi vali olabilir, başkan olabilir ve çeşitli devlet kademelerinde bizihi yer alabilir. Pek çok şirket yönetim kurulu üyelerinin devlet kademelerinde görev aldığını görüyoruz. Bu bizde hukuken sınırlanmış gibi gözüküyor. Ama fiilen baktığımızda çeşitli yüksek bürokrat kadroların şu veya bu ilişkileri içinde, mutlaka tekatülükler olsun, ayrılmalar vs. olsun büyük şirketlerle iç içe olduğu nu birlikte bir mekanizmayı çalıştırdıklarını açıkça görüyoruz.

Şimdi buraya kadar asrımızda, 20. yüz yılda Türkiye toplumunun geçirmiş olduğu serüveni gözler önüne sermeye çalıştım, çok genel hatlarıyla. Bugün nedir durumumuz? Bir kez de onu gözden geçirmekte, özellikle sınıflar mevzilenmesi açısından gözden geçirmekte fayda var. Ancak bunun üzerinde bundan sonrayı nasıl değiştirebilirizi kurmamız mümkün olacak. Bugün demin söylemiş olduğum gibi temel egemen zümre Türkiye'de bir finans kapitalistler grubudur. Ve bu finans kapitalistlerin sermayesi ne sanayi sermayesidir, ne ticaret sermayesidir. Ne de banka sermayesidir. Bunların iç içeliği gerek ülkedeki bazı yayınlarda olsun, gerekse günlük gazetelere kadar geçen bazı yayınlarda olsun gayet açık, net bir şekilde gösterildi.

Bunun dışında Türkiye'de burjuva sınıfı içinde çeşitli başka kesimlerin olduğu söz götürmez.

1967 senesinde yapılan bir sayıma göre, Türkiye'de imalat yapan 3300 işyeri var. Bu 3300 iş yerinde 200 den fazla işçi çalıştıran işyeri adedi, 400 civarında. Yani bütün işyerlerinin % 10 undan biraz daha fazla. 1/9 u da diyebiliriz. 1/9'u 200 den fazla işçi çalıştırıyor. Biz bu günkü Türkiye kıstaslarında 200 den fazla işçi çalıştırıyor. Biz bugünkü Türkiye kıstaslarında 200 den fazla işçi çalıştıran işyerlerinin büyük işletmeler olduğunu kabul edebiliriz. (Şüphesiz çalıştırdığı işçiye yahut birazdan söyleyeceğim, elde ettiği ürüne bakmak yeterli olmaz. Burjuvazinin kendi içinde bir örgütlenme meselesi olarak, bunun somut gözden geçirilmesi gerekir. Fakat bunu yapacak vaktimiz olmadı bizim. Bu yapılması gereken bir şeydir. Yalnız bu söyleyeceğim bize bir kıstas olabilir.) 1967 senesinden biraz daha değişmiş olması lazım bugüne kadar.

Bu 400 tanenin de önemli bir kısmının devlet işletmesi olması söz konusu. Şu anda bilmiyorum ne kadar olduğunu. Fakat Türkiye'de devlet işletmelerinin hemen çoğunluğu en fazla işçi çalıştıran yerler olduğu için büyük bir kısmının burda yer alması mümkün. Bu 400 işletmede üretilen ürünlerin toplamı, yani bütün işletmelerin 1/9 inde de üretilen ürünlerin toplamı ise toplam ürünün % 72 si. Bu, bir yandan sermayenin yoğunlaşması, öte yandan sermayenin merkezileşmesi, yani tekelleşme ilişkisini gayet açık gösterdiği gibi bu tekellerin de somut varlığına işaret ediyor. Bu durumda diyebiliriz ki, bu 400 işletme devlet kapitalizmi tarafından tekelci bir şekilde işletilmektedir.

Oysa geriye kalan işletmelerin 8/9 i yahut % 90 nına yakını 2900 işletme, bunlar 10 ila 199 kişi arasında işçi çalıştırıyor. Bunlara küçük ve orta işletmeler demek mümkündür. Sayısı 9 misli olduğu halde bu işletmelerin üretimleri, ötekilerin 3/1 i kadar, % 28 mertebesinde. Şimdi bu işletmeler arasında genel olarak bir tekelciliğin olmadığı var sayılabilir. Ürünlerin pazarlanması ve imalat açısından. Çünkü burda sayı 3 bin civarındadır ve bu 3 bin civarındaki işletmenin bir araya gelerek

şu veya bu şekilde örgütlenerek bir tekelci mekanizmayı işlettiklerini umamayabiliriz. Zaten toplumsal hayatımızda, hele Anadolu burjuvazisi diye adlandırdıklarımıza bakarsak bu olguyu yakından görmek mümkündür. Özellikle besin ve yapı malzemeleri imal eden, az sayıda dokuma tezgahlarıyla çalışan yahut plastikten mamul tüketim malları imalatıyla uğraşan kesimlerin kategoriye girdiği varsayılabilir. Bütün bunlar hepimizin açıkca gördüğü gibi büyük ölçüde bir rekabet içindedirler ve tekelleşmiş durumda değillerdir.

Bunların bir ölçüde çıkarları tekellerle bağlı olarak onlarla çeşitli ilişkileri varsa da genel olarak anti monopolist bir tavır gösterirler. Özellikle krediler açısından. Çünkü tepedeki tekeller grubu büyük ölçüde banka sermayesini kontrol ettiğinden, bunlar krediler açısından çok zor durumda kalırlar. Kendilerini devamlı olarak rekabet içinde, dişe diş, başa baş mücadele etmeleri finans kapital tarafından böyle ayarlanır. Ben bu kesimin iflaslarıyla ilgili bir çalışma yapmak istedim. Fakat yeterli vakti bulamadım. Bildiğimiz gayet açık bir gerçek, özellikle kişisel firmalar var ki (tek kişinin kurduğu firmalar bunlar. Belki de en düşük işçi çalıştıran yerler.) devamlı olarak sayılarında azalma artma, azalma artma oluyor. Dolayısıyla, iflasların varlığı bu kesimde bir rekabetin olduğunu gayet açık şekilde gösteriyor.

Tekelcilikle, özellikle krediler açısından çelişme halinde bulunan bu kesim orta burjuvazinin imalatçı kesimi dediğimiz bu kesim, toplumsal mücadelede şüphesiz işçi sınıfının karşısında yer alan bir zümredir. Fakat, demokratik mücadelede, anti-monopolist tavırlar aldığı sürece tarafsızlaştırılması açısından gayret gösterilmesi gereken bir zümre olabilir.

Bunun dışında, orta burjuvazinin bir diğer kesimi de genellikle dahili ticaretle uğraşan tüccarlar kesimi olarak ortaya çıkmaktadır. Tüccarlar kesiminin de bağımsız bir sınıf alındığı, çeşitli literatürlere rastlarız. Oysa ticaret hepimizin bildiği gibi toplumda bir işbölümüne denk düşer. Dolayısıyla tüccarlar, sınıfsız toplumdaki çıkıştan bu yana (hatta sınıfsız toplumda bile, ilkel komünal toplumda bile ticaret görevlileri bulunurdu,) sınıfsız toplumlar çıkıştan bu yana nerde ticarettense, var olmuş zümrelerdir. Hiçbir zaman bağımsız bir güç olarak toplumu yönetecek güç olmamışlardır, olamazlar da. Çünkü, toplumdaki temel sınıflar, üretim araçlarının mülkiyeti biçiminde karşılıklı bulunurlar. Oysa ticaret bir dağıtım meselesidir, ürünlerin dağıtımını, mübadelesi meselesidir. Köleci toplumda tüccarlar palazlandıkça köle sahipleriyle kâh çelişki içinde, kâh ilişki içinde güçlenmişlerdir. Aynı şekilde, feodal toplumda da tüccarlar yine ayrı bir kategori olarak büyük toprak sahiplerinden, senyörlardan ayrı bir kategori olarak gelişmişlerdir, zamanla bunların bir kısmı biriktirdikleri tüccar sermayesiyle burjuva haline geçmişlerdir.

Bugün toplumumuzda da ,çeşitli ilişkilerle birlikte ticaret ilişkisini yürüten kesim vardır. Bu kesimin perakendeci diye aldığımız kesimini kesin olarak esnaf kategorisine sokmak gerekir. Onların herhangi bir hakim sınıf olarak, bir güç olarak ortaya çıktığını söylemem mümkün değil. Ancak toptancı tüccarları üreticinin malını kapatıp, tüketiciye aktarmada başlıca rol oynayanları ve bu konuda belirli bir yüzde ile çalışanları mevcut düzenin bir parçası olarak görmek mümkün. Bunlar, mevcut kapitalist düzenin bir çıkarları bu düzenin devamında oldukları için gericidirler ve finans kapitalin müttefiklerinden birisi olarak karşımıza çıkarlar.

Benzeri şekilde, önce mübadelenin varlığı ile ve paranın belirli elerde birikmesiyle, sonra da toprakta özel mülkiyetin gelişmesiyle ortaya çıkan tefecilikten söz etmek mümkün. Tefecilik bugün Türkiye toplumunda, kırsal kesimlerde emekçi köylünün karşısında, olanca gücüyle onu sömüren bir kesim olarak çıkmaktadır karşımıza. Yalnız tefeciliğin sadece tefecilik olarak kaldığı bir döneme artık bugün Türkiye'de rastlanmıyor. Tefeciler de bir orta sermaye grubu olarak çeşitli kesimlere el atıyorlar, bir yandan ticaretle uğraşırken öte yandan bunların başta gelen yönelimleri acentalar ve bayilikler oluyor. Tefecilikte de, aynı tüccarlık gibi sınıfsız toplumlar çıktığından bu yana her zaman var olmuş bir kesim. Hiçbir zaman tek başına yönetici bir sınıf olarak var olmamış. Bazı incelemelerde tüccarlarla beraber, bir sınıf olarak alınıyor. Fakat bir zümre olarak alınması daha doğru benim kanaatimce. Ve bu zümre de, tüccarlarla birlikte, içinde var oldukları, yaşadıkları toplum biçimine uyacak şekilde orda egemenleşecek şekilde gelişiyor. Biriktirdikleri parayı, egemen güçle bütünleşecek şekilde kullanıyorlar.

Bugün Türkiye'deki tefecilik de dediğim gibi düzenin şartlarına kendini uydurmaya çalışmaktadır. Feodalitede olduğu gibi sadece toprak kapatıp toprakta daha fazla güçlenip diğer toprakları ipotek ve benzeri yollarla ele geçirmek için uğraşmamaktadır. Özellikle acente ve bayiliklere yönelen kesim, gerçekten tefecilik ve bir ölçüde tüccarlık olarak gözükmektedir.

Öte yandan, tefecilik konusu açılmışken kısaca şu konuya değinmekte fayda var. Tefeciliğin Türkiye toplumunda çok eski yıllardan beri geldiği iddia edilir. Şüphesiz sınıfsız toplumdaki çıkıştan buyana tefecilik mübadelenin her arttığı yerde gerçekten güçlenmiş ve tefeci sermaye de birikerek emekçi halkın aleyhine gelişmelere yol açmıştır. Ancak gördüğümüz şu ki tefecilik nerde gelişmişse, orda belli bir sarvet birikimi olduktan sonra, yine oranın objektif şartları icabı serbestleşmiş iş gücü ile karşı karşıya kaldığında kapitalizm kendiliğinden gelişmekte, yeşermekte ve o toplumun kapitalizme dönüşmesine yol açmaktadır. Türkiye'de tefeciliğin bu ölçüde gelişmiş (şüphesiz daha iyi

incelemelerini yapmak şarttır) olduğunu sanmak doğru değildir. Türkiye’de şimdiye kadar yaptığımız tesbitlerde görebildiğimiz şudur: Türkiye toplumu Osmanlılık döneminde özellikle ticaret yollarının da Türkiye’den çekilmesinden sonra, genellikle kendi içine kapanıp köy ekonomisinin hakim olduğu bir yapıya bürünmüştür. Bu yapı ise, imalatla tarımı birlikte sürdürdüğü için ve kendi kendine yeter biçimini devamlı olarak koruduğu için mübadelenin gelişmesini engellemiştir.

Genel olarak artı - ürüne el konulmuş ve bu saraya ve saray çevresine gitmiştir. Sarayın dış talanı azaldığı ölçüde ,artı ürüne el koyma oranı artmış, arttıkça da köylünün mübadeleye aktaracak malları azalmıştır. Mübadelenin eksikliği ölçüsünde de tefeci sermayenin gelişmesi mümkün olmamıştır. Tefeci sermayesi de gelişmediği için Türkiye’de kapitalizmin kendiliğinden başlaması şartları büyük ölçüde meydana gelmemiştir. Kabaca gördüğümüz budur. Şüphesiz bu konunun çok daha geliştirilmesi lazımdır.

Ancak tefecilik daha sncraları süratle gelişmiştir. Türkiye toplumuna emperyalist kapitalist ülkelerden onların, tekelleşme süreciyle birlikte Türkiye’ye mal ihracı başladıktan ve Türkiye toprakları üzerinde belirli bir mal sirkülasyonu girdikten sonra ev bununla birlikte miri toprak düzeninin tümüyle yıkılıp, toprağın özel ellerde birikmesi süreci gelişmeye ve gerçekleşmeye başladıktan sonra tefecilik gelişmiştir. Böyle gördüğümüzde tefeciliği genellikle Osmanlı toplumunun son dönemlerinin bir ürünü olarak almak daha makul olmaktadır.

Böylece tefecilik günümüze kadar gelmiş, toprakta özel mülkiyetin kesinleşmesinden sonra da köylünün belini büken bir olgu olarak yaşamış gitmiştir. Ancak bugün genellikle tefeci sermayenin bu niteliğini muhafaza etmesi mümkün değildir. Yani tefeci, sermayesini yastığın altına koymaz, yahut toprağa gömmez. O da ister istemez bir takım şeylere yatırmak zorundadır, günün icaplarına uymak zorundadır. En azından bankaya koymaktadır. Bu ise bugünkü finans kapital ağının içine girmek demektir. Bu günün şartlarında tefecilik özellikle acente ve bayiliklere soyunmaktadır.

Türkiye’de önemli bir olgu, şüphesiz ki son zamanlarda süratle gelişen bu bayilikler meselesidir. Başta akaryakıt istasyonları olmak üzere, çimento bayilikleri, demir bayilikleri, likit petrol gazı bayilikleri, çeşitli dayanıklı tüketim araçları bayilikleri. Türkiye’de süratle bu ağ gelişmekte, bayi ve acentelikler finans kapitalin üretmiş olduğu ürünlerin yurt içinde dağıtımıyla mükellef oldukları için finans kapitalle sonuna kadar bağlaşıklık içinde varlıklarını güçlendirmektedirler. Bugün Türkiye’de tekeli sermayenin başta gelen örgütlenme ağı, Anadolu emekçileri arasında örgütlenme ağı, hiç şüphesiz olmasın ki bu kesimdir ve bu kesim, bütün dünyadaki benzerlerinde olduğu gibi Türkiye’de de gericiğin başlıca kaynağı olarak devam etmekte-

dir. İlericiliğin, demokratlaşmanın ve devrimciliğin tamamiyle karşısında yer alan başta gelen örgütlü güçlerden birisidir.

Burjuvazinin çeşitli kesimlerini :

1 — Tekelciler,

2 — Orta burjuvazi olarak.

Bu sonuncuyu da kendi içinde bölümlersek imalâtçı kesimi, tüccar tefeci kesimi ve bayiler, acenteler kesimi olarak görmüş oluyoruz.

Bunun dışında, egemen güçler ittifakında, hâlâ daha küçük ölçüde de olsa varlığını sürdüren yarı feodal ağalık - beylik gategorisi vardır.

Bunların son zamanlara kadar çeşitli tartışmaları yapıldı, nerde var, ne kadar var meselesi uzun uzun konuşuldu. Ben bu konuya artık girmek istemiyorum. Şüphesiz Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, hâlâ daha köy mülkiyetlerini kapsayacak biçimde süren bu ilişki vardır. Fakat Türkiye toplumunda ağırlığını hissettirecek durumda değildir. Bir yandan da junkerleşme yolundan bunlar kapitalistleşmekte. Feodal toprak ağalığından pre - kapitalist artıklar olarak söz etmek mümkün, aynı rant, yahut da angarya v.s. Bunlar çok cüz'î şeyler olarak bugün toplumda kalmış vaziyette. Yahut da bir feodal beyin yargılama meselesi, yahut köylünün toprağa bağlı olarak çalışması v.b.... Bunlar Türkiye'de hemen hemen sıfır mertebesine inmişlerdir. Ayrıca, pre - kapitalist ilişkiler olarak, özellikle ataerkil ilişkiler olarak süren bir takım şeyler vardır. Bunların ağırlığı giderek azalmaktadır ve ekonomide asla etkileyici güç olmadıkları gibi bugün egemen güçler açısından da belirleyici değillerdir. Tekelci büyük sermayenin bir müttefiki olarak varlıklarını azalarak sürdürmektedirler.

Türkiye'de sömürücü güçler karşısında, bir de ezilen ve sömürülen halk kesimi vardır. Bunların başında şüphesiz işçi sınıfı geliyor. İşçi sınıfının varlığı, gelişmesi v.s. üzerine şimdiye kadar çeşitli sözler söylendi. Artık bu konuda söylenenleri tekrarlayıp burda vaktinizi almak istemiyorum. Bugün işçi sınıfı örgütlü varlığı ile, heran toplumumuzda ağırlığını hissettiren önde gelen demokratik güçtür ve Türkiye toplumunun yarınlarını çizmeye aday olduğu artık herkes tarafından kabul edilmiştir. Onun sonuna kadar yürütücüsü, öncüsü ve kararlı savaşçısı olacaktır. Almanya'daki işçilerimizi de hesaba katarsak 4 milyonluk bir varlıktır işçi sınıfımız. Tarım işçileriyle bu 5 milyonu geçer tahmin ediyoruz. Bugün önemli olan işçi sınıfının varlığından yokluğundan söz etmek değil, işçi sınıfının birliği ilkesinin hayata geçirilmesine çalışılmaktadır. Gerek ekonomik açıdan olsun, gerek politik açıdan olsun, gerek bu ikisinin birliği açısından olsun.

Şüphesiz işçi sınıfının yanında en önemli unsur köylülük olarak ortaya çıkmaktadır. Köylülük kapitalizm öncesinde hepimizin bildiği

gibi genellikle tek bir sınıf olarak var olur. Fakat kapitalizmin gelişmesiyle birlikte sınıflaşma köylere kadar girer ve köylerde de çeşitli sınıflar oluşmaya başlarlar.

Bunların başında emekçi sınıf olarak tarım proleterleri gelir, bunun arkasından yarı proleter unsurlar gelirler. Köylere kapitalizmin girmesi süratle kendini gösterir. Bugün Türkiye toplumunda da göstermiştir. Bir yanda tarım kapitalistleri oluşurken, öbür yandan da zengin köylüden yoksul köylüye doğru bir kesim köylülük oluşur. Bunları artık herkes Türkiye’de az çok biliyor. Topraklarından elde ettikleri ürünlere, yanında çalıştırdıkları işçiye, yahut sahip oldukları topraklara göre Türkiye’de köylüleri, yoksul köylüler, az topraklı köylüler, küçük köylüler ve zengin köylüler diye kategorilendirmek genellikle geçerli bir yol.

Yoksul köylü topraksız ve az topraklı köylülük diye genellikle ikiye ayrılıyor. Topraksız köylü genellikle mevsimlik işçi olabildiği gibi icarcı yarıcı v.s. olabiliyor. Aynı şekilde az topraklı köylü de geçimi kendisine yetmeyen köylü olduğu için yine mevsimlik işçi gidebildiği gibi çeşitli toprak kiralamalarına gidiyor, yarıcı olarak çalışabiliyor.

Orta köylünün kendine yeterli üretimde bulunduğunu, mevsimin iyi gittiği dönemlerde birkaç kişi çalıştırabildiğini biliyoruz. Zengin köylülük ise genellikle kendisi çalışsa veya çalışmasa mutlaka toprakları üzerine ücretli emek çalıştıran kesim olarak biliniyor.

Bütün bunlar en genel doğrular ve bize tartışmalarımız açısından çok fazla birşey sağlamıyor. Bizim asıl köylülük meselesinde üzerine basmamız gereken, incelememiz ve aydınlığa kavuşturmamız gereken toprakta basit meta üretimi denilen meselenin hangi boyutlarda olduğu, nereye evrildiği, ne ölçüde gelişme göstereceğidir. Biz bu konuda parti olarak çalışmalarımızı yürütüyoruz. Ben burda çalışmalarımız daha ileri boyutlara erişmediği için fazla birşey söylemek istemiyorum. Türkiye’nin devrimci mücadelesi açısından, Türkiye emekçi halkının örgütlenmesi açısından bu konunun mutlaka gözden geçirilmesi, nerden gelip nereye gittiği tesbit edilmesi, somut tekliflerin, somut önerilerin, somut yol göstermelerin bunun üzerine yapılması gerekir.

Biraz kısaltmaya da çalışarak anlatmaya çalıştığım kadarıyla Türkiye’nin sosyo ekonomik yapısına ve bugünkü sınıf mevzilenmesine ışık tutmaya çalıştım. Yalnız bir noktayı biraz açık bıraktım. O noktaya değinmek istiyorum.

O nokta da sosyo ekonomik yapıya aydınlık getirilmesi açısından önemli. Sosyo ekonomik yapının, temelinde üretici güçler, bunun üzerine üretim ilişkileri ve daha üstte de sosyal üst yapı olarak belirlendiğini söylemiştik. Türkiye’de üretici güçlere kısaca bakmakta

Fayda var. Üretici güçleri genel olarak biliyorsunuz, günümüzde artık teknoloji ve insan olarak (bunun dışında şüphesiz çeşitli araç gerek, toprak, madenler v.s.re var. Bunlar artık etken faktör olmuyorlar günümüzde.) koymak mümkün. Türkiye’de insan üretici gücünün yeteri kadar gelişkin olduğu söylenemez. Özellikle kafa ve kol emeği ayırımı bir hayli belirgindir. Kafa emeği oldukça geri seviyededir. Bunun dışında teknoloji bütünüyle emperyalizme bağımlıdır. Onun icazet verdiği ölçüde Türkiye teknoloji açısından ilerleyebilmektedir. Bu çemberin kırılması ise, ancak ve ancak emperyalizme bağımlı teknolojiden kurtularak, (şüphesiz bu bağımsız bir teknoloji geliştirileceği anlamına gelmez, bugün dünyada üretici güçler özellikle sosyalist sistemin varlığıyla birlikte alabildiğine genişleme ufku göstermektedir.) teknolojiyi halk iktidarının çıkarları doğrultusunda ayarlamakla mümkündür. Bu ise, halk iktidarının görevidir.

Mülkiyet ilişkileri —ki üretim ilişkilerinin hukukî ifadesinden başka bir şey değildir diyor ona Marx—, açısından da, fazla birşey söylemeyi gerekli görmüyorum. Mülkiyet ilişkileri biliyoruz genel olarak kapitalist üretim ilişkileri, sonra da devlet kapitalizmi şeklinde çıkıyor ortaya.

Önemli denebilecek bir olgu olarak üst yapıya ve üst yapıda da özellikle siyasete değinmek istiyorum.

Bugün Türkiye içinde bulunduğumuz aşamada genellikle antifaşist - antiemperyalist mücadeleyi yürütüyor. Bu antifaşist - antiemperyalist mücadele bir yandan bağımsızlık mücadelesi, bir yandan da demokrasi mücadelesi. Açıkça biliyoruz ki Türkiye’de egemen güçlere karşı yürütülen mücadele bir demokrasi mücadelesi olduğu ölçüde bir bağımsızlık mücadelesi oluyor ve bağımsızlık mücadelesi geliştiği ölçüde de demokrasi mücadelesi şeklinde oluyor.

Demokrasi mücadelesinin eskiden tanımı anti feodal mücadele olarak verilirdi. Bugün bu tanım hemen hemen aşılmış vaziyette. Şüphesiz burjuva demokratik devrimin görevi feodal baskıya karşı demokrasinin gelişmesiydi. Ancak bugün Türkiye’de faşizm büyük ölçüde feodal baskının yerini almıştır. Faşizan baskılardan söz etmek mümkündür ve emperyalizmin desteğinde bunun tezgâhlandığını görmek bugün artık hepimizin görevidir. Zaten görüyoruz. O halde bugün demokrasi mücadelesi siyasi sahnede büyük ölçüde anti faşist mücadele olarak ortaya çıkmaktadır. Anti faşist mücadelenin ise, demokrasiden yana olan bütün toplum katlarında ve onların dayanışmasıyla yürütülmesinin gerektiği bilinen bir gerçektir. Bu teorik olarak da böyledir, dünya devrimci pratiğinde de defalarca tekrarlanmıştır.

Oysa bugün demokrasi mücadelesinin Türkiye’de ne kadar geri bir seviyede olduğunu açıkça görüyoruz. Daha bir kaç hafta önce bu

nun somut örneklerini yaşadık. Türkiye'nin en uyanık kesimlerinden birisi olan öğretmenlerimiz, bir yandan kendi üzerlerindeki, bir yandan halkın üzerlerindeki baskı ve sömürüyü, özellikle baskıyı protesto etmek amacıyla toplantılar düzenlediler. O dönem içinde çeşitli gelişmeler oldu; sıkıyönetim şayiaları kulaktan kulağa dolaşmaya başladı v.s. ve bir iki provakasyon girişimleri oldu, bunlar her zaman olacak, devrimciler olarak bunlara alışmak zorundayız.

Bunun arkasından da Türkiye'nin antifaşist güçlerinden bazıları —ki bunlar gerçekten anti faşist tavır alanlar ve 12 Mart döneminde bir ölçüde antifaşist mücadeleye angaje olan kesimler—, hemen geri çekiliverdiler. Bunların geri çekilmesi sonucunda, demokrasi mücadelesinin birliği konusunda bir hayli zaafa mâruz kalan öğretmenlerin hareketi de akıllı bir davranışla ertelenmek zorunda kaldı.

Sosyal demokrasinin çekilmesi, sosyal demokrasiyi destekleyen birkaç sendikanın desteğini geri alması v.s., bütün bunlar bir takım güçlere, İçişleri Bakanına hotzot yapma imkânını verdi. Arkasından da sıkıyönetim söylentileri çıktı.

Şimdi birtakım teorilerin çıktığına şahit olabileceğiz: «İşte, en akıllı hareketi biz yaptık, biz desteğimizi çektik, desteğimizi çekince öğretmenler eylemlerini yapmadılar, yapmayınca da provokasyon ortadan kalktı, ortadan kalkınca da faşizm gelmedi!»

Aslında olan o değil. Aslında gayet açık. Kimsenin gücü bugün Türkiye'de şu veya bu şekilde açık veya kapalı bir faşizm rejimi yerleştirmeye yetmez. Bunun objektif şartları yok. Hakim sınıflar açısından yok! Dünyadaki devrim süreci açısından yok! Dünya devrim sürecinin etkisi altında olan, kapitalist metropoller açısından mümkün değil! Faşizm objektif şartları yok! Bu gayet açık.

Hakim sınıfların Türkiye'de faşizmi tezgâhlamaları için yeterli kadar malzeme vardı ve bu malzeme olduğu halde yapamadı! Gayet açık. Şu noktaya dikkatinizi çekerim. İç İşleri Bakanı, öğretmenleri toplantıları yapmamaları için açıkca tehdit etti, sizi kapatırım dedi. Oysa provakasyona ihtiyacı olsaydı, yapsınlar da ordan bakalım, malzeme çıkartalım derdi. Olmadı. Tam tersine geri çekildi. Korktuğunu gösterdi. Çünkü öğretmenlerimizin hareketini geniş bir emekçi halk kitlesi destekleyecek, birlikte hareket edeceklerdi. Bu birlikte hareket etme olgusu, ortamın demokratlaşmasını bir ölçüde olsa getirecekti. MC iktidarı, çekindiğini, geri çekildiğini, üstüne yürüyerek belli etti. Ben senin hareket yapmandan korkuyorum arkadaş dedi. Yoksa ben burada faşizmi tezgâhlamak için malzeme arıyorum deseydi, çok daha başka tertiplere girerdi. Bunu açıkca görmek lâzım ve objektif şartları değerlendirmek lâzım. Şimdi burda, ortada ne olursa olsun faşizmin hotzotuna karşı boş bırakılmış bir meydan var. Bu meydanın

doldurulması ve demokratik eylemin sürdürülmesi gerekir. Bu işin bir yanı. Aslında bu işi özüyle incelemek ve bu konuda işçi sınıfını ve bütün demokrasiden yana olan güçleri uyarmak harekete geçirmek lâzım.

Şüphesiz ne halleder diyeceksiniz, yine ben kısaca değinmek istiyorum! Neden Türkiye’de demokrasi bu kadar güçsüz? Yahut demokrasiden yana olan güçler neden bir araya gelemiyor. Büyük kitleleri temsil ettikleri halde ve gerçekten faşizme karşı oldukları halde. Bunun da kökenini yine Türkiye toplumunda bulmak mümkün sanıyorum. Türkiye toplumu kısaca değinmek istediğim kadarıyla hiç bir önemli demokrasi mücadelesi geçirmemiş —1908 ve 1960’ı bir kenara bırakırsak— kitlelerin demokrasi mücadelesine hiç bir zaman angaje olmadığı, daha doğrusu burjuva demokrat bir hareketin burjuvazi tarafından hiç bir zaman götürülmediği bir ülke. Bunu söylemenin, malumu ilân etmenin ne anlamı var diyeceksiniz!

Çağımızda burjuvazinin devrimci barutu kalmamıştır. Burjuvazi bütünüyle tutucudur, bir kesimiyle de gericidir. Demokrasi mücadelesinin başını çekemez. Böylece işçi sınıfının ve onun örgütünün görevidir demokrasinin başını çekmek.

Dünyada bizim çizgimizde olan bizden geri olan, pek çok ülke vardır. Fakat bu ülkelerden pek çoğunda görüyoruz ki burjuvazinin başını çektiği bir demokrasi mücadelesi olmadığı halde işçi sınıfının başını çektiği demokrasinin ve sosyalizm mücadelesinin oluşumu güçlenmekte, serpilmekte, gelişmekte. Bizde ise bu bir sosyalist potansiyel olarak, bir demokratik potansiyel olarak, âtıl olarak durmakta, bir türlü örgütlenememekte, gelişmemekte! Bunun nedenlerinden bir tanesi olarak ben şüphesiz hiç bir zaman Türkiye’deki demokrasi mücadelesinin başında kitleleri de yanına alıp, «laissez faire, laissez passer» ile hareketlenmiş serbest rekabetçi bir burjuvazi olmadığı, görüşündeyim.

Ayrıca bunun dışında Türkiye toplumunun geçmişinden gelen bir takım hususlar da var ki, demokrasi mücadelesinin birliğini, güçlü örgütlenmesini aksatıyor. Ben bunu genellikle demin tefecilik konusunda söylediğim noktaya bağlayabiliyorum. O da şu. Türkiye toplumu uzunca diyebileceğimiz bir feodal yönetimden geçiyor ve bu feodal yönetim döneminde merkezi feodalite büyük ölçüde köylüyü ezmiş.

Ancak bu ezilmişliğin altında yatan bir başka neden de benim görebildiğim kadarıyla, Türkiye’de hiç bir zaman antik diyebileceğimiz —bizans dönemini bir kenara bırakırsak— antik diyebileceğimiz bir köleliğin olmadığı olgusu. Bunun yerine toplu kölelik diyebileceğimiz bir olgunun varlığı. Özellikle, bu Marx’ın ilkel komünal toplumun çözülüş biçimlerinde gösterdiği şekile, Türkiye toplumunun ilk dönemleri, Osmanlı ilk gelişim ve ondan öncesi dönemleri uygun düşüyor.

Marks ilkel komünel toplumun, bilirsiniz, başlıca üç çözülüş biçiminden bahseder. Asyatik, Antik ve Germanik biçimlerinden bahseder. Germanik biçim, daha sonra feodalitenin temellerini oluşturur, Antik biçim doğrudan köleliğin temellerini oluşturur, Asyatik çözülüş ise, toplu kölelik biçimine yol açar. Yani bu toplu kölelik biçiminde çeşitli üretim zorunlulukları icabı bir üst hakimler zümresi meydana gelir ve bu hakimler zümresi bütünüyle alt kesimi toplu kölelik halinde sömürür. Anadolu'nun, hepimizin görebildiği kadarıyla, binlerce yıldan beri Osmanlı feodalitesine gelene değin, bu şekilde bir evrimleşmeden geçmiş olması, bu toplumda kişilerin genel olarak demokratik örgütlenmesini engelleyen başta gelen unsurlardan birisi olarak geliyor bana. Bu noktayı, vurgulamak neyi çözümler? Şunu: Ülkeyimizin demokratlaşması görevinde, işçi sınıfına ve onun siyasi hareketine çok ağır sorumluluk ve yük düşmektedir. Burjuvazinin demokrasi mücadelesinde öncülüğü bir yana, çağımızda bu mücadeleye katılması dahi kuşkuludur. Ülkemizde ise buna ilâveten, demokrasi mücadelesi geleneğinin köklü olmaması, serbest rekabetten geçmemiş burjuvazinin demokratlığının göstermelik oluşu, demokrasi mücadelesinde de işçi sınıfı önderliğini zorunlu kılıyor.

Bu açıdan önümüzdeki kısa dönemde, faşizmin geriletilmesi gerekmektedir. Demokrasinin adım adım mutlaka kazanılması ve yerleştirilmesi gerekmektedir. Bu ise, önümüzdeki dönemde halkımızın örgütlü mücadelesinin birliğinden geçer. Bunu yapmayacak olursa, halkımızın örgütlü mücadelesinin birliğini başlangıçta işçi sınıfının örgütlü birliğini ve bunun arkasından (tabii bunları birbirini arkalayacak şekilde söylemiyorum. Görev olarak ele alıyorum. Bunlar birlikte oluşturulacak şeylerdir.) faşizme karşı güçbirliğini ve giderek halk cephesini oluşturmak, önümüzde duran en önemli görevdir. Önümüzdeki dönemde şu veya bu şekilde açmaza girecek olan ekonomiyi, ne MC —çünkü MC alabildiğine açmaza girmiştir. Bu açmazdan Türkiye hakim sınıf ve zümreleri, sosyal demokrasi ile kurtulmak istemektedirler ve bir ölçüde bunun tezgâhları yapılmaktadır. Bu gerçekleşme ihtimali büyük olan bir alternatiftir— ne de sosyaldemokrasi kurtaramayacaktır. Türkiye emekçi halkına, kısa sürede, bu hakim sınıf ve zümrelerin karşı karşıya gelecekleri açmazda kendilerini örgütlü olarak kurtarmak görevi düşmektedir. Aksi halde yeniden güçlenen emekçi halk hareketi, aynı dağımlığını, geçmişteki ve günümüzdeki dağımlığını muhafaza edecek olursa, bir daha sağ alternatiflerin seçim sandığı yolundan iktidarı kolay olmayacağına göre, en sağ olan faşizmin gelip oturması için elverişli şartlar yaratılmış olur. Önümüzdeki görevin demokrasi mücadelesini yürütecek örgütlenme görevimiz olduğunu unutmamamız gerekir. Önümüzdeki görev, bütün demokrasiden yana güçlerin her türlü tereddüt, duraksama,

şüphesizlik v.s.yi üstlerinden atarak mücadeleyi birlikte yürütmelerini ve güçlü bir demokrasi mücadelesi vermelerini gerektirir.

Sözlerime son verirken, beni dinlediğiniz için hepinize tekrar teşekkür ederim.

NOT : Konuşma metnini kendisinden aldığıımız Ahmet Kaçmaz, metnin sonuna birkaç noktaya değinen bir açıklama konmasını istemiştir. Bu açıklamayı aynen yayınlıyoruz.

İLKE

«Dikkat edilirse, konuşmamda üzerine bastığım bir nokta var... O da, Partimizin önümüzdeki 1. Büyük Kongresi'ne getireceğimiz yeni program taslağı çalışmalarının sürdüğü, konuşmamın bu çalışmalarda geliştirilen görüşlerden kaynaklandığı idi. Bu bakımdan henüz son şeklini almamış bu çalışmanın getirebileceğı bazı mahzurlara dikkati çekmek istemiştım. Daha sonra, konuşma metnini gözden geçirince, bu iki noktanın, yeterince açık olmadığı için tereddüt yaratabileceğini düşündüm. Bu noktalara kısaca değinmeyi yerinde görüyorum. Bunlardan bir tanesi, toplumumuzun 1920'lerden bu yana gelişimi için kullandığım **Tekelci Devlet Kapitalizmi** deyimini... Bilindiğı gibi bu deyim, genellikle emperyalist metropollerin günümüzdeki sosyo-ekonomik yapısını nitelenmek için kullanılıyor. Yani belirli bir tarihsel süreçten geçmiş olmayı ifade ediyor. Oysa ülkemizin böylesi bir tarihsel süreçten geçmediğini biliyoruz. Bu bakımdan bir kavram kargaşasına yer vermemek için bu deyimini kullanırken, bundan neyin kastedildiğini açıkça belirtmek ve benzerliklerin ve farklılıkların altını iyice çizerek, temel yapısal niteliklere değgin böylesi deyimlerin sembolleştirilmesinin doğru olup olmayacağına karar verilmelidir. Bu açıdan ülkemiz için «Tekelci Devlet Kapitalizmi» deyimini, daha henüz detaylı bir bilimsel çalışmaya ve tartışmaya açıktır.

Tereddüt uyandıracak bir başka nokta, «basit yeniden üretim» vurgulamasıdır. Bilindiğı gibi basit yeniden üretim, piyasa için meta üretiminin hiçbir zaman esas olmadığı, kapitalizm öncesi üretim tarzlarının ortak karakteridir. Bu açıdan 1920'lerin Türkiyesinde dahi, ekonominin bir sistem olarak basit yeniden üretime dayandığını iddia etmek mümkün değildir. Konuşmamda 1950'den önceki dönemde, kapitalizmin nasıl bir hayli yavaş geliştiğini gözler batırmak amacıyla, bu nokta fazlaca vurgulanmıştır. Konuşmamın pekçok yerinde de devamlı belirttiğim gibi, Türkiye'de kapitalizm 1950'de başlamış değildir. Kurtuluş savaşından bu yana, kapitalizm öncesi kalıntıların oranı ne olur-

sa olsun, Türkiye hiç değilse gelişme dinamiği açısından kapitalist bir ülke olmuştur.

Bir başka nokta daha, Türkiye'deki demokrasi geleneğinin zayıflığı ile ilgili görüşlerimdir. Bu nokta, konuşmamdaki kadar kısa tutulabilecek bir mesele değildir. Türkiye topraklarının binlerce yıllık geçmişine uzanmaktadır, sabırlı ve titiz bir bilimsel çalışmaya ihtiyaç gösterir. Yoksa, geçerken kullanılmış «toplumsal kölelik» terimi, «feodalite miydi, asyatik miydi?» kısır tartışmasına yol açabilir. Aydın gevezeliğinden ileri gitmeyecek böylesi tartışmalar yerine, Türkiye toplumunun kapitalizm öncesindeki geçmişini, işçi sınıfı biliminin kılavuzluğundan ve öğretmenlerinin ışık tuttuğu yoldan ayrılmadan bilimsel çalışmalar yapmak, demokrasi mücadelemizin güçlerini ve perspektifini yerli yerine oturtmamız açısından ihmal edilmeyecek bir görevdir.»

TÜSTAV